

KIÁLLÍTÁSOK

- Bocskor, csizma, paduka –
Kalandozás a lábbeli körül
Kiállítás a Néprajzi Múzeumban
(*Sedlmayr Krisztina*) **2**
- Kötődések. Kutak Adrienn
keramikumművész fal- és
térplasztikái a vereasegyházi
Udvarház Galériában
(*Kozák Csaba*)..... **11**
- Makacs-e a len? Regős Anna és
Molnár Zsuzsa textilművészek
kiállítása a Palmetta Design
és Textilművészeti Galériában
(*Oltai Kata*)..... **16**
- Jel – kép. Maczkó Erzsébet
fotóművész és Rainer Péter
belsőépítész kiállítása a Galéria
12-ben (*Prokopp Mária*)..... **23**

ÉRTÉKÖRZÉS

- Angyalműhely. Kortárs ipar-
művészeti alkotások
Kecskeméten a keresztény
ikonográfia jegyében
(*ifj. Gyergyádesz László*) **27**
- Apáról fiúra. Lingel, a modern,
funkcionális, sorozatgyártott
bútor klasszikusa
(*Lovay Zsuzsanna*)..... **35**
- Művész és mesterember
Wiener Werkstätte-könyv-
kötések kiállítása a bécsi MAK-
ban (*Darabos Edit*) **39**

KÖSZÖNTÉS

- P. Benkő Ilona keramikumművész köszöntése születésének
80. évfordulója alkalmából (*Csenkey Éva*)..... **47**

KÖNYVEK

- Turnai Tímea: „Szenvedélyem a hivatásom”
Jánoskúti Márta jelmeztervező (*Dvorszky Hedvig*)..... **53**

- HÍREK **58**

TARTALOM

MAGYAR IPARMŰVÉSZET HUNGARIAN APPLIED ARTS

Regős Anna: Kockák (részlet) /
Anna Regős: Cubes (detail)

EXHIBITIONS

- Bocskor, Boot, Paduka –
Adventures in Footwear
Exhibition in the Museum
of Ethnography, Budapest
(*Krisztina Sedlmayr*) **2**
- Bonds. Wall and three-
dimensional sculptures by
ceramic artist Adrienn Kutak at
Udvarház Gallery, Vereasegyház
(*Csaba Kozák*)..... **11**
- Is flax stubborn? Exhibition of
textile artists Anna Regős and
Zsuzsa Molnár at Palmetta
Design and Textile Art Gallery,
Budapest (*Kata Oltai*)..... **16**
- Symbols. Joint exhibition of photo
artist Erzsébet Maczkó and
interior designer Péter Rainer
at Gallery 12, Budapest
(*Mária Prokopp*) **23**

SAFEGUARDING VALUES

- Angel workshop. Contemporary
works in craft and design
in the context of Christian
iconography in Kecskemét
(*László Gyergyádesz, Jr.*) **27**
- From father to son. Lingel
– a classic of modern, functional,
mass-produced furniture
(*Zsuzsanna Lovay*) **35**
- Artist and craftsman. Book covers
of the Wiener Werkstätte
exhibited in the Museum
für angewandte Kunst (MAK), Vienna (*Edit Darabos*) **39**

LAUDATION

- Laudation of ceramic artist Ilona P. Benkő
on her 80th birthday (*Éva Csenkey*) **47**

BOOKS

- Tímea Turnai: ‘My work is my passion’
Costume Designer Márta Jánoskúti (*Hedvig Dvorszky*) **53**

Bocskor, csizma, paduka – Kalandozás a lábbeli körül

Kiállítás a Néprajzi Múzeumban

Fotó: Kerék Eszter / Néprajzi Múzeum, Budapest

A címadó három tárgy a Bocskor, csizma, paduka – Kalandozás a lábbeli körül című kiállítás bevezető termében / The objects in the title of the exhibition Bocskor, Boot, Paduka – Adventures in Footwear in the introductory room

*Néprajzi Múzeum,
Budapest, 2017 /
Museum of
Ethnography,
Budapest, 2017*

■ A Néprajzi Múzeum ez év márciusában utolsó időszak kiállítását nyitotta meg az egykori Igazságügyi Palota épületében – a tárlat a gazdag gyűjteményből egyetlen tárgytípus, a lábbeli bemutatására vállalkozik. A több mint háromszáz tárgy időben és térben is nagy távolságokat köt össze, a 18. század végétől napjainkig, távoli kontinensektől a közvetlen környezetünkig. A nemzetközi és a magyar anyag együttes szerepeltetése az intézmény tervezett új állandó kiállításának egyik alapkoncepcióját előlegezi meg. Nem időrendben halad, és régióként sem csoportosítja a lábbeliket – rendezőelve mindenekelőtt a használat néprajzi szempontja, a hétköznapi és az ünnepi alkalmak, a praktikum és a reprezentáció változó igénye. A határvonalak nem élesek: az egykor ünnepi használatban lévő idővel hétköznapivá válhattak, de sokszor hajdani szerepüket sem könnyű beazonosítani. Jerger Krisztina művészettörténész kiállítási installációja a különböző lábbeliket egyformán értékes műtárgyként mutatja. A látogató a teremsor közepén

futó tárlókban figyelheti meg a tárgytípus variánsait, a vörösbarna és Benetton-zöld falakra az értelmező szövegek, a múzeum archívumából válogatott fényképek, filmek mellett egy-egy kiemelt tárgy került. A bemutatás az emberi élet kihívásaira való sokféle válasz lehetőségét, a kultúra sokszínűségét hangsúlyozza, ugyanakkor a néprajzi tárgy, a múzeumi gyűjtemény értelmezésére is kísérletet tesz. A köznépi használatból származó lábbelik szerzeményezése során nem azok esztétikai értéke, alapanyaguk vagy kidolgozásuk különlegessége volt a meghatározó, sokkal inkább a népre, tájegységre jellemző közös vonások, jellegzetes megoldások. A Néprajzi Múzeum lábbeligyűjteménye így egészen egyszerű, funkcionális darabokat és gazdagon díszített remekműveket is magában foglal. Mutatja egy nagy gyűjtemény természetét, több mint százötven év változó néprajzi érdeklődését, gyűjtési gyakorlatát.

A bevezető teremben a címben szereplő három jellegzetes lábbelivel ismerkedhetnek meg a látogatók.

**Bocskor (Montenegró) /
Bocskors (Montenegro)**

19–20. század
fordulója, kecskebőr,
vászon, kézzel varrott
(Néprajzi Múzeum,
Budapest) / turn of
19/20th century,
goatskin, linen,
hand-sewn (Museum
of Ethnography,
Budapest)
[9x27x9 cm]

Fotó: Kerék Eszter / Néprajzi Múzeum, Budapest

A bocskor, a csizma és a paduka a múzeumi tárgyak eredetéről, gyűjtésük körülményeiről való eltérő tudásunkat jelképezi – az indiai fatalp provenienciája

teljes homályba vész, a balkáni bocskornak ismerjük ajándékoztatóját, a gyűjtés körülményeit, míg a kalotaszegi ráncos csizma tulajdonosa a viseletdarab készítő-

**Ujjgombos fatalp,
paduka, női (India) /
Padukas – women's
wooden soles
with knob (India)**

19. század második
fele, fa, faragott,
festett, sáfrány-
lazúrral lakkozott
(Néprajzi Múzeum,
Budapest) / 2nd half
of 19th c., wood,
carved, varnished with
saffron lazurite
(Museum
of Ethnography,
Budapest)
[3,7x21,2x7,5 cm]

Fotó: Kerék Eszter / Néprajzi Múzeum, Budapest

Szoborcsoport a Bocskor, csizma, paduka – Kalandozás a lábbeli körül című kiállítás mezítlábasságot bemutató termében / Statue group in the room featuring barefootedness at the exhibition Bocskor, Boot, Paduka – Adventures in Footwear

Néprajzi Múzeum, Budapest, 2017 / Museum of Ethnography, Budapest, 2017

sének és használatának pontos történetét is megosztotta a muzeológussal. A három tárgy nagy vonalakban lokálisan is leképezi a gyűjteményt, melyben a magyar nyelvterület mellett Európa különböző régiói és távoli földrészek reprezentánsai is jelen vannak.

Mielőtt a látogatók felfedezőútra indulnának a lábbelik világába, a mezítlábasság jelenségével találkoznak. A modernizáció előtti korban nemcsak a trópusi, mediterrán és kontinentális éghajlaton volt természetes a csupasz láb, de zord időjárási viszonyok között is előfordult. A fényképeken látható sokféle példából

kirajzolódnak a tendenciák. Különösen figyelemre-méltó az európai paraszti kultúrának az a sajátossága, hogy a mezítlábasság elsősorban a nők és gyerekek

Szent Rozália, faszobor (Dunántúl) / Saint Rosalia. Wooden sculpture (Transdanubia, Hungary)

19. század második fele, puhafa, faragott, polikróm festésű (Néprajzi Múzeum, Budapest) / 2nd half of 19th c., softwood, carved, painted polychrome (Museum of Ethnography, Budapest) [24x47 cm]

Csizma, férfi (hanti, Obdorszk vidéke) / Men's boots (Chanti, Obdorsk region)

19. század vége, szarvasprém, kézzel varrott, posztórátéttal díszített, magasság: 82 cm (Néprajzi Múzeum, Budapest) / late 19th c., deer fur, hand-sewn, felt appliqué, height: 82 cm (Museum of Ethnography, Budapest)

körében volt megszokott, akár ünnepi viselet részeként is. A terem közepén nyolc, magyar nyelvterület-ről és különböző kontinensekről származó szobor áll

– mezítelen lábukhoz a testet teljesen elfedő öltözék vagy azt alig borító ruhadarab tartozik. Lapos lábfejükön jelzésszerű, bekarcolt lábujjak, vagy éppen ellenkezőleg: plasztikus lábfejek, kidolgozott ujjpercek. A mezítlábasság ábrázolási hagyományát mutatják a makkosmáriai kegytemplomból származó láb alakú ezüstöfferek, Bikkessy-Heinbucher József 1816-ban készült színezett rézmetszetei és Xántus János délkelet-ázsiai gyűjtőútján készült ceruzarajzai is.

Hétköznapiak – gyalog és lóháton, munkában, ott-hon és a településen járva-kelve vagy távolabbi vásárrban forgolódva – sokféle lábbeliben. Elkészítésüket meghatározta a rendelkezésre álló nyersanyag, technikai tudás, és a funkció, melyre szánták őket. A növényi és állati nyersanyagok egy részét a lehető legegyszerűbb módon tették a célra alkalmassá, a bőr kikészítése, méretre szabása azonban mindenképpen magasabb fokú szaktudást igényelt.

A *Gyalog északon* című egységben bemutatott félcomb-ig érő, rénszarvasprém-ből varrt csizmák a Néprajzi Múzeum féltve őrzött kincsei, az obi-ugor népek-nél végzett korai gyűjtések emlékének. Szőrével befelé fordított bélés, „prémharisnya” egészítette ki őket, és tette alkalmassá a viseletet a hideg égövben való kitartó gyaloglásra, vadászatra. Pápai Károly 1888-ban Obdorszkban készült felvételén használatban is láthatjuk a kapucnis, bő bundákhoz viselt geometrikus díszítésű csizmákat. Sivatokok, szavannák útjain hordták egykor a *Gyalog délen* című részben látható, növényi rostokból, fából, bőrből készült sarukat, alkalmi talpakat. Rizsszalmából fonták a japán varázsit, melyet kétujjas pamutharisnya, tabi egészített ki. Észak és dél tárgyai egy teremben elhelyezve izgalmas kontrasztot alkotnak, ugyanakkor egyféle üzenetet közvetítenek: mennyire leleményesek voltak a természethez közel élő emberek a rendelkezésükre álló alapanyagok célszerű felhasználásában.

A lovas népek puha talpú, sarkatlan csizmái többnyire igazodnak a kengyel kiképzéséhez, de itt is szembeötlünk más megoldással: a magyar csikós például kemény talpú, sarkas csizmában ült meg a lovat.

A hétköznapi lábbelik közül a bocskor az európai parasztság közös öröksége, használata megelőzte a csizma és a félcipő elterjedését. A kiállítás *Bocskorban*

Bábel tornya a Bocskor, csizma, paduka – Kalandozás a lábbeli körül című kiállítás saroktermében / The Tower of Babel in the corner room of the exhibition Bocskor, Boot, Paduka – Adventures in Footwear Néprajzi Múzeum, Budapest, 2017 / Museum of Ethnography, Budapest, 2017

Európa-szerte című részében a tárgytypus variánsainak egész sorát láthatjuk. Legegyszerűbb formájában egy darab téglalap alakú bőrből, szabásvonal nélkül, kerek orral, fűzéssel készült, de elterjedt a sarkán, orrán szabott, pánttal erősített bőrbocskor is, míg északon többnyire háncsból fonottat viseltek. Közös jellemzőjük, hogy a talp és a felsőrész azonos anyagból való.

Nyugat-Európa hagyományos lábbelije, a facipő a kiállításban magyarországi németek jellegzetes tárgyaként jelenik meg. A hársfából faragott „klumpát” gyapjúból kötött, finom mintázatú, fehér vászontalpú cipőre húzták – védelméül.

A hétköznapi lábbelik között a látogatók igazi különlegességeket is felfedezhetnek: Amur vidéki, halbőrből készült csizmát, afrikai bőrkapcát, mongol „stoplis” talpú csizmát, szabolcsi nádvágó gyékényci-

pőt. A kiállítás alapvetően a használat felől közelít, de természetesen a készítés/javítás szempontja is szóba kerül. A múzeum egyik friss, izgalmas gyűjtésének jellemző részlete is látható – a kalotaszegi, inaktelki csizmadiaműhely a dekoratív kaptafa-sorral, varrógéppel, munkaszállal a hétköznapiak bemutatását színesíti. Ebből a műhelyből került ki a bevezető teremben látható fényes, piros bőrből való, kemény szárú, hímzett csizma, melyet hagyományosan a konfirmációjukra kaptak a kalotaszegi lányok.

A kiállítás mértani közepén, a sarokteremben felállított *Bábel tornya* a tárgytypus és a gyűjtemény gazdagságát, sokféleségét mutatja. Egymás mellé kerültek a távoli tájak és a magyar nyelvterület, a férfi, női és gyerek, a zárt és a lábfejet szabadon hagyó, az egyszerű és a díszített, a másfél évszázada készült és ko-

runk legkülönbébb ünnepi lábravalói. Az ünnepi viseletek nemcsak az alapanyagok, technikák, díszítések révén emelkednek ki a hétköznapiakban használtak közül, de jelentéstartalmuk is gazdagabb. Az *Ünnepek és reprezentáció* tematikájú termekben bemutatott lábbelik csoportosítása elsősorban az általuk közvetített „üzenet” alapján történt: életkort, nemzeti/népi hovatartozást, vallást, vagyoni helyzetet, élethivatást vagy

egyszeri ünnepi alkalmat is jelezhettek, ajándékká, rítuscselekmények tárgyává válhattak. A felnőttekét utánzó apró cipők és csizmák, bocskorok, miniatűr geta a hagyományos társadalmak gyermekvilágát idézik. Az 1950-es években Hollókőn viselt széles, kerek orrú, piros kislánycipő viszont a modern társadalom újfajta, a gyermeki igényekre figyelő attitűdjét vetíti előre. Az európai népviseletben az életkort többnyire

**Saru, férfi
(ankole, Uganda) /
Men's sandals
(Ankole, Uganda)**

19. század közepe,
nyersbőr; festett
(Néprajzi Múzeum,
Budapest) /
mid 19th c., rawhide,
dyed (Museum
of Ethnography,
Budapest)
[6x33x12 cm]

Fotó: Kerék Eszter / Néprajzi Múzeum, Budapest

**Fapapucs, kabkab, női
(Földközi-tenger vidéke)
/ Kabkabs – women's
wooden clogs
(the Mediterranean)**

19. század, keményfa,
gyöngyház, faragott,
berakással díszített
(Néprajzi Múzeum,
Budapest) / 19th c.,
hardwood, mother-of-
pearl, carved, inlaid
(Museum
of Ethnography,
Budapest)
[12,1x23,5x7,4 cm]

Fotó: Kerék Eszter / Néprajzi Múzeum, Budapest

Csizma, férfi (tatár) / Men's boots (Tartar)

20. század eleje, marhabőr; kézzel varrott, bőrintarziával díszített (Néprajzi Múzeum, Budapest) / early 20th c., cowhide, hand-sewn, leather inlay (Museum of Ethnography, Budapest) [42x28,5x10 cm]

Lótuszcipő, női (Kína) / Women's lotus shoes (China)

19. század második fele, hernyóselyem, kézzel varrott és hímzett (Néprajzi Múzeum, Budapest) / second half of 19th c., floss, hand-sewn and -embroidered (Museum of Ethnography, Budapest) [5x11x5 cm]

Csizma, női (üzbé) / Women's boots (Uzbek)

19. század vége, bársony, kézzel varrott és hímzett (Néprajzi Múzeum, Budapest) / late 19th c., velvet, hand-sewn and -embroidered (Museum of Ethnography, Budapest) [39x29x7,5 cm]

érzékenyen követte a ruha színének, formájának változása. A lábbeliknél is megfigyelhető a fiatalság elmúlása, a kalotaszegi nők például, ha megtehették, feketére váltották piros csizmájukat.

A kiállítás önálló egységet szentel a kínai lábzsugorítás szokásának. A lótuszcipők, ezek a hímzett, finom kis selyemtárgyak a férfi-nő viszony történetének sokatmondó, különös emlékei. Az apró, deformált női láb tulajdonosa ugyanis gazdag férjet és így gondtalan életet, boldog házasságot remélhetett. A női identitás kifejezésének sajátos módját mutatja a két obi-ugor, hímzett papucscipő is, melyeket „tisztátalan” napokon tilos volt viselni. A gyöngyös cipőket Reguly Antal 1844–1845-ös gyűjtőútja során vásárolta, a múzeum legkorábbi szerzeményezései közé tartoznak.

A népi és nemzeti identitást kifejező lábbelik legpompásabb kiállított darabja a múzeumi hagyomány szerint Szendrey Júlia tulajdona volt. A címerrel,

Cipő, női
(Magyarország) /
Women's shoes
(Hungary)
 1880-as évek,
 brokátselyem,
 ripszselyem, kézzel
 varrott és hímzett
 (Néprajzi Múzeum,
 Budapest) /
 1880s, samite, reps,
 hand-sewn and
 -embroidered
 (Museum
 of Ethnography,
 Budapest)
 [30x21x6,5 cm]

Fotó: Kerék Eszter / Néprajzi Múzeum, Budapest

nemzeti színű szalaggal díszített magas szárú cipő azonban mégsem lehetett az övé, halála után készült – valószínűleg az 1885-ös Országos Általános Kiállításra. A görög pomponos cipő, a holland fapapucs, a magyaros kalotaszegi írásos hímzéssel díszített női félcipő az identitás jelzésének ugyancsak feltűnő, egyértelmű példái.

Az ünnepi lábbelik azonban a társadalmi presztízt fejezték ki a legegyszerűbben. A finom szattyánbőr, a selyem, a ritka fehér rénszarvasprém, a gazdag hímzés, az aprólékos gyöngyház és csontberakás más-más korban és régióban, de egyaránt jómódot sugallt. A mezítlábas kultúrákban, mint a dél-ghánai aszantik között, azonban a lábbeli, a díszes bőrsaru pusztá léte is rangjelző.

A kiállítás utolsó termében látható két igazi különlegesség a rituális, közösségi cselekmény eszköze. A sopronkeresztúri zsidó közösség a 19. század végén használta azt a halica-bocskort, melynek levetése, elhajítása a levíratás kényszerítő körülménye alól mentett fel. A tollból, emberi hajból készült, vérral bekent „vérbosszú-cipő” pedig egy középausztrál bennszü-

lött közösség férfi tagja számára készült, hogy ellenségének lakhelyét észrevétlenül közelíthesse meg. Mindkét tárgy típus – bármennyire egyedinek tűnik is – a világ számos múzeumában megtalálható, amiből jól érzékelhető a gyűjtők vonzalma az egzotikus, rituális kontextussal rendelkező tárgyak iránt.

A kiállítást Gerhes Gábor két videoinstallációja keretezi: a bejáratnál látható kortárs tánc képei a lábfej anatómiájára fókuszálnak, míg a kijáratnál mai járókelők cipőviseletét, mozgását követhetjük. A kiállítás-hoz tárgyfotókkal és archív képekkel bőven ellátott vezető készült, mely a múzeum boltjában megvásárolható.¹

SEDLIMAYR KRISZTINA
művészettörténész

(Bocskor, csizma, paduka. Kalandozás a lábbeli körül. Néprajzi Múzeum, Budapest, 2017. március 5. – november 30.)

Jegyzet

1. Fülöp Hajnalka – Katona Edit – Kerezi Ágnes – Sedlmayr Krisztina: *Bocskor, csizma, paduka. Kalandozás a lábbeli körül*. Néprajzi Múzeum, Budapest, 2016, 80 p.

Cipő, női
(Magyarország) /
Women's shoes
(Hungary)

1930-as évek, kender-vászon, pamutfonal, kalotaszegi „nagy-írással” technikával hímzett (Néprajzi Múzeum, Budapest) / 1930s, hemp fabric, cotton thread, embroidered with the ‘large square chain stitch’ technique of the Transylvanian Kalotaszeg (now Țara Călatei, Romania) region (Museum of Ethnography, Budapest)
[12x25,2x8 cm]

Kötődések

Kutak Adrienn keramikumművész fali- és térplasztikái
a vereasegyházi Udvarház Galériában

■ *Kötődések* volt Kutak Adrienn keramikumművész és Michaela Holotová-Bodnárová festőművész kiállításának a címe, ami többféle kapcsolatrendszerre utal-

hat. Ez a szoros reláció jelezheti a művész és annak műtárgya közötti kötődést, a mű tematikai elemeinek összetartozását, a színek és formák közötti viszonyt,

Kutak Adrienn: Meditációs hely I–II. / Adrienn Kutak: A Place of Meditation, I–II

[2013] *kőagyag, samott, porcelán, rakutechnika / stoneware clay, chamotte, porcelain, raku technique*
[56x58x17 cm, 53x58x17 cm]

Fotó: Klement Zoltán

az alkotók által felhasznált anyagok párba állítását, a különböző materiák egymásba, egymásra való rögzítésének lehetőségeit, sorolhatnám.

A kiállítás két testvérváros – a felvidéki Ipolyság és a Pest megyei Veresegyház – szoros kulturális együttműködésében jött létre, a közös tevékenység eredményességét a folyamatos cserekiállítások is jelzik. Bodnárová festményeire nem térnék ki, mivel azok a képzőművészet területére tartozók, így nem férnek e lap profiljába. Elég annyi, hogy a tárlatot rendező Klement Zoltán válogatásának köszönhetően Bodnárová vászonra festett olajképei és enkausztkái kiváló háttérként szolgáltak Kutak háromdimenziós munkáihoz.

Kutak Adrienn-t nagyon régóta ismerem, Budapesten már megnyithattam kiállítását, az Ipolyságban pedig átadhattam köztéri háborús emlékművét. Új látásmódja, bátor anyagpárosítása, kifinomult technikai tudása, nemzetközileg is jegyzett munkássága okán nemcsak szeretem, hanem tisztелеm is ipar- és formatervezői életművét, ami úgy képes megkérdőjelezni a művészeti ágak klasszikus határait, hogy az alkalmazott művészet általa szobrászattá tud nemesedni. Kutak a veresegyházi tárlatra az utóbbi négy évben készült fal- és térplasztikáiból hozott egy nagyon szűk válogatást. Az itt kiállított munkák nagy része raku-technikával készült, kőagyag, samott, porcelán alapú, illetve ezek bravúros párosításából, *kötődésekre* épülő konstellációjából készült. A „sík” művek mindegyikének van háromdimenziós kiterjedése, hiszen még a négyzetesen vagy téglalap alakzatban kivitelezett művek is kilépnek a fal síkjából. A többi műtárgy gúla-hoz, piramis alakzathoz hasonló, testüket a művész rovátkolja, barázdálja, bordázza, repetitív motívumokat telepítve a mű felszínére, másutt áttöri, levegőssé teszi azok struktúráit. Az első terem közepére állított *Tibet* című műve az ég felé nyújtózkodik, akárcsak a Himalája északi vidékén elterülő táj hegyormai, amit a világ tetejének is hívnak. A rakuzott, samott, porce-

**Kutak Adrienn: Tibet /
Adrienn Kutak: Tibet**

[2014] *samott, porcelán, raku-technika /
chamotte, porcelain, raku technique*
[107x50x21 cm]

Fotó: Klement Zoltán

Kutak Adrienn: Építmény I-II. /

Adrienn Kutak: Building, I-II

[2016] *kőagyag, samott, porcelán, rakutechnika / stoneware clay, chamotte, porcelain, raku technique*
[91x30x17 cm, 90x30x20 cm]

→ **Kutak Adrienn:**
Égig érő létra /
Adrienn Kutak:
Sky-high Ladder
[2016] *samott / chamotte*
[82x35x20 cm]

lán alapú alkotás teste, gerince felszántott, árkokkal rovátkolt, míg a csúcsokon fehér lapok formáznak házikókat, szakrális helyeket, buddhista szentélyeket. A szintén rakuzott, kőagyag, samott, porcelán összetételű *Meditációs hely I-II.* című műveinek kivillanó kékkel és vörössel színezett alapzata lágy ívbe hajló dombvidéket idéz, aminek tetején a lélek elmélyülésének, a befelé figyelésnek a színhelyeit fehér, majd-

Kutak Adrienn: Kapu I-II. / Adrienn Kutak: Gate, I-II
 [2014] *samott / chamotte* [68x41x10 cm, 68x31x10 cm]

nem geometrikusan, derékszögben tördelt fehér lapok szimbolizálják. Az építészetre való utalás, az architektónikával való felelés sokszor megjelenik a művész munkáiban. A magyar-szlovák kétgyökerűségre utaló *Közös a múltunk, közös a jövőnk* négyzetes, fali porce-

lánok címerhez hasonlatosak, ám nem ábrázoló motívumok futnak a felszínükön, hanem kanyargó hullámvonalak, girlandok jelennek meg a márványos, kék-fehér alapon, miközben a felcsillanó szélek morzsásak, szemcsézettek, mintha porcukorral lennének

**Kutak Adrienn: Légi felvétel /
Adrienn Kutak: Aerial Photograph**

[2016] kőagyag, rakutechnika / stoneware clay,
raku technique [45x27 cm]

beszórva. *Jeges táj* című fali triptichonján hómezők olvadnak el és fagynak kék, fehér, türkizkék amorf foltokká, pacákká, ahogy a természet is megváltoztatja színeiben a felszíni vizeket, öblöket, csermelyeket és patakokat. A rakuzással, kőagyagból készült *Építmény I–II.* munkái voltak talán a tárlat legfinomabban kidolgozott, legérzékenyebb darabjai. A ritmikus mintázott testeken a csúcsok a mennyezek felé törnek, ezeken a részekén fehérén rovátkolt betétek vannak a műbe applikálva. Egyszerre vannak jelen fáradt, matt színek és csillámló, felfénylő koloritú fragmentumok. A súlyos, tömbös testek felső részei szárnyalni, repülni vágnak. Ez a kontrapunkt adja a művek dinamikáját. A négyes sorozatú *Rétegek* című műve az, ami: a megmozduló, rengésbe lendülő föld lemezei rétegekké gyűrődnek, a földvonulatok megkérgesednek, megdermednek, másutt szíromként kinyílnak, szeles mozgást imitálnak. *Égig érő létrájának* zöld, sárga, fehér testén az égi lajtörja fokai a magasba vezetnek, a tömbös építmény az áttört szerkezettel ellenpontos. *Légi felvételén* egyszerre jelenik meg az organikus táj: mezők, szántók, rétek, és az ember által szabályozott, mesterséges rendszerek: határvonalak, apró házikók, kertek, utak. A szürkés, felülnézeti, madár látta tájban vöröses izzás is feltűnik a kiszáradt, megrepedt talajon. Rakuzott kőagyag *Örvénye* a *Rétegek* variánsa. Itt a részletgazdag felszín hullámzást, mobilitást sugall. *Növekedés* című alkotásán az alpból fehér, liános indák, növényi szálak indulnak útjukra: a tér, a fény felé. A *Kapu I–II.* samottműveinek hajlékony, gótikusan ívelt, fehér és földszínű tömbjeit két nyílás, rés töri át, hogy kapujukon átengedjék a szemléltöt Kutak Adrienn művészeti világába.

KOZÁK CSABA
műkritikus

(Kutak Adrienn és Michaela Holotová-Bodnárová Kötődések – Vázby című kiállítása. Udvarház Galéria, Veresegyház, 2017. május 26. – július 2.)

Makacs-e a len?

Regős Anna és Molnár Zsuzsa textilművészek kiállítása
a Palmetta Design és Textilművészeti Galériában

■ Vajon milyen fogalmak mentén kezel konszenzusosan a klasszifikáció műtárgyként [art] vagy kézművességgént [craft] egy tárgyat? – merült fel bennem sokadszorra, mikor Regős Anna és Molnár Zsuzsa kiállításának megnyitására készültem. Keresgélve szakmai emlékeimben, hamar oda lyukadtam ki, hogy a Bauhaus volt talán az első, de mindenképp az utolsó iskola – ha nem iskolaként kezeljük a nőművészeti mozgalmak tendenciózus kánonkritikáját –, mely programszerűen kívánta megváltoztatni azt a hierarchiát, ami a két terület között feszült. Méghozzá azzal, hogy olyan kategóriákat értelmezett újra, mint funkció, praktikum, egyediség – tette mindezt úgy, hogy tárgabb szociális érzékenységgel értelmezte újra a „tárgyakat létrehozók” szerepét is a társadalomban, először bevezetve a korra, nemre való semlegesség elvét. Bár azóta bizonyított¹, hogy mennyire sántított ez az egalizmus, mégis szemléletileg olyan erős igazodási pont, melyet érdekes módon szinte teljes mértékben ignorált a hetvenes-nyolcvanas évek művészetkritikusi irodalma. A textilre vonatkozóan mindenképp.

Precízen vágott plexikeretbe, szinte dobozba foglalt len- és papírmunkákat állítottak ki a falon, és három alapmintából és három színállásból álló mintaválasztékra szerkesztett kapszulakollekciót, ruhákat². Akár adekvát lehetne a Bauhaus-szellemiséget megidéző indítani a gondolatmenetet, azonban sokkal izgalmasabb, amit a munkák és főként az installálásuk indukálnak, egy fontos és kevésbé aktualizált szempont boncolgatását.

Egy *iparművészeti* galériában láthattuk a kiállítást. Nem ódzkodom ettől a nagy múltú fogalomtól, annál is inkább nem, mert cseppet sem idejétmúlt. Sőt, hihetetlenül izgalmas fogalmi feltöltődésen megy keresztül jelenleg, ami talán kevésbé érződik itthon, lokálisan, de nemzetközileg vastagon így van. Ennek a folyamatnak az egyik legfontosabb, de legalábbis szer-

ves és koherens része, hogy – részben – leválik a design fogalmi halmazáról.

Regős Anna munkái a *Texhibition 2017* projekt keretében készültek. A szó egy megalkotott, „összetolt” konstrukció, ha tetszik: két fogalom olvad össze, ahol mindkettő veszít hangzókat, hogy egy újat alkossanak együtt. Textil és kiállítási funkció összekapcsolása a

Regős Anna: Kék háló (két nézetből) / Anna

Regős: Blue Net (from two perspectives)

[2017] *hajtogatott lenvászon / folded linen* [63x60 cm]

Fotó: Regős Benedek

hazai művészettörténetben leginkább vagy legszembeötlőbben a hetvenes évekkel kezdődő, úgynevezett expanzív korszakához tartozik a magyar textilművészetnek, a szombathelyi biennálék megindulásával, a Savaria Múzeum médiumra fókuszáló gyűjtési politikájának kialakításával és a Velemi Textilművészeti Alkotóműhely, az úgynevezett kísérleti gondolkodás lehetőségének megteremtésével. A hazai textilművészetet (vagy ha tetszik, „textiles gondolkodásból kiinduló művészetet”) a képzőművészet területéhez tartozó szóttárral közelítették meg mindig és folyamatosan, ennek következtében ehhez igazodóként jelölték ki az útját. Azok a fogalmak, melyek a „textil expanzív időszakában” születtek, azon a kettősségen túl, mely

az 'ipari' és az úgynevezett 'autonóm' különbségtételét jelenti, az 'iparművészet' és a 'képzőművészet' hierarchizálását is magukban hordozzák, így például a *gondolat textil*, az *autonóm textil*, a *tér-textil* vagy a *kísérleti textil*.

Képzőművészet és iparművészet Dávid–Góliát-harca évezredekre meghatározta, hogy a kvázi alárendeltségre ítélt arte minore (sic!) milyen módon definiálhatja önmagát – ezt a 20. század is megörökölte, sőt a 21. is.

Az, hogy képzőművészeti kategóriákkal közelítünk, megnehezíti az iparművészet közvetlenebb megközelítését. Leuralja, dominálja, megbéklyózza, mondhatjuk: védi, de be is zárja.

Érdemes hát segítségül hívni társterületeket és eszköztárakat. A kortárs kritikai kultúrakutatás egyik legizgalmasabb területe a *material culture studies*, mely új aspektusokból kezdte vizsgálni ember és művi környezete viszonyát. A *material culture* kutatási területe elsősorban a régészetben és az antropológiában gyökerezik. Az anyagszerűség a kultúra elválaszthatatlan része, így a *material culture* magában hordozza ezt a kettősséget, a fizikai és az intellektuális világ viszonyát. Ezek az értelmezések tovább finomodtak, és napjainkra szinte minden materiális dolog beletartozik, illetve az intellektuális és a fizikai világ viszonyában elmosódik a hierarchikus viszony. A kortárs elméletek szerint a két terület viszonya kölcsönös, nemcsak az emberek készítenek tárgyakat társadalmi célból, hanem a tárgyak is hatnak a társadalomra. Az elmélet azt is vizsgálja, hogy az emberek hogyan szervezik az életüket a tárgyaik megválasztásán keresztül.

Howard Risatti³ egyike azoknak, akik megoldást kínáltak. Kiindulópontja a posztmodern által megkérdőjelezett és visszabontott *art – craft*, azaz a (képző)-művészet – kézművesség/iparművészet problematika. Egy olyan egyetemes problémáról van szó, melyet akkor realizált a vizuális kultúra története, amikor két olyan kategóriát helyezett egymás mellé, mint a praktikus-funkcióval bíró műtárgyak [practical-functional arts] és az iparművészet egyedisége [uniqueness of craft]. Risatti szerint – aki könyve első részben látszólag a bipolaritást úgy akarja feloldani, hogy elismeri, minden kézművesség/iparművészet művészetként

Fotó: Regős Benedek

tekintendő – elsősorban a következő sztereotípiákat kell lebontani: 1. A funkció és a funkciótlanság szembeállításának validáló szerepét; 2. A kézművesség és a design szembeállítását; 3. A művész mint intellektuális tevékenységet végző szemben a kézműves-iparmű-

véssel mint tárgykészítővel [object maker]; 4. Művészi tartalom szemben a materiális tárggyal.⁴

Risatti nagyon hamar odajut, hogy minden probléma gyökere az, hogy a *craft* területnek nincs saját kritikai teóriája, folyamatosan csak kölcsönöz, innen-

Fotó: Regős Benedek

Regős Anna: Kockák /
Anna Regős: Cubes
[2017]
hajtogatott lenvászon /
folded linen
[90x115 cm]

Regős Anna:
Pasztell színátmenet /
Anna Regős:
Pastel Colour Transition
[2017]
hajtogatott lenvászon /
folded linen
[91x87 cm]

Fotó: Regős Benedek

onnan, de legfőképpen a művészettörténet és a klaszszikus esztétikatörténet oldaláról, és ezzel félrecsúszik az értelmezés. A másik döntő probléma, hogy *craft* és *design* egymásnak feszül. Mindez akkor kezdődött, mikor az utóbbi átvett számos funkciót és szempontot az industrializáció kezdetén: a tömeggyártott termékekkel sok minden pótolhatónak tűnt, és meg is tették ezt. Ez vezetett oda – állítása szerint –, hogy a kézműves/iparművész területnek óhatatlanul új utat és igazodást kellett keresnie, és ezt a (képző)művészetek felé tette meg.

Visszatérve az első szempontra, azaz a „kölcsonzött elméletre”, Risatti hangsúlyozza, hogy addig, amíg Alexander Baumgarten, Edmund Burke vagy Immanuel Kant intellektuális keretet adtak a szépművészeteknek az esztétika kategóriáival a 18. század óta – mindez hiányzott a másik oldalon, márpedig ez a teoretikus és kritikai diskurzus előfeltétele. A kézműves/iparművészetről [craft theory] folytatott beszédet szerte az antiintellektualizmus jellemzi, sokkal inkább

emocionális kategóriákkal operál; igyekeznek ignorálni, letagadni saját múltját, pont azért, hogy a „feljebb” igazodást segítse; illetve elsősorban olyan praktikus szempontokat mozgat, melyek a technikákra és az alapanyagokra szorítkoznak, vagy azokból indulnak ki – ezek felsorolásán azonban nem lép túl.

Regős Anna hajtogatott és varrt papír- és lenmunkái nagyon szervesen kapcsolódnak korábbi munkáihoz, a patchworktól a komputerkárpitokon át a használati textilekig. Gondolkodása az anyagról, architektonikus építkezésről, fényes és matt, talált és készített egymásmellettségéről egy irányba mutat. Legújabb, ezúttal kiállított munkáinak a kiindulási alapja a négyzet forma, melyről hajtogatással és pliszírozással létrehozott élek, domborzat, ritmus nyomán gondolkodik. Nagyon könnyen adná magát, hogy a fantasztikus „talált” lenekből készült finom színekombinációkban az itteni gondolkodást, tehát egy alapvetően a művészet saját eszközein való mélyebb gondolkodást, kísérletezést érvünk tetten, azonban sokkal izgalmasabb Regős Anna munkáit, egykori tanárai mentén is,⁵ egy hazai alapvetően anyagból és anyagszerűségből gondolkodó textiles tradícióhoz kötni.

Regős Anna:
Pasztell színátmenet
(részlet) /
Anna Regős:
Pastel Colour Transition
(detail)

Palmetta Collection
ruhakollekció,
Nizza kabát. Anyagterv:
Regős Anna, ruhaterv:
Molnár Zsuzsa /
'Palmetta Collection'
attire collection, 'Nizza'
coat. Fabric design:
Anna Regős, attire
design: Zsuzsa Molnár
[2017] 100% pamut
jacquard double /
100% cotton jacquard
double

„A textilanyag egyik legegyszerűbb alakítási módja a hajtogatás. Ennek a cselekvésnek határozott formai következménye, éle, nyoma marad, s mint ilyen, elemi módon

világít rá a térben formálódás enteriőr, exteriőr, téri viszonybelyezeteire. A vásznak hajtogatása során találtam rá a geometrikus formációkra, az egybevágóság, a szim-

Palmetta Collection
ruhakollekció.
Anyagterv: Regős Anna,
ruhaterv: Molnár Zsuzsa
/ 'Palmetta Collection'
attire collection.
Fabric design:
Anna Regős,
attire design:
Zsuzsa Molnár
[2017] 100% pamut
jacquard double /
100% cotton
jacquard double

Fotó: Regős Benedek

metria, az ismétlődés összefüggéseire, amelyek gyakran a természeti formálódás törvényeivel is rokonságot mutatnak”⁶ – írja Szilvitzky Margit 1979-ben. Szilvitzky nemcsak alkotóként, hanem oktatásszervezőként és tanárként is egy teljesen új fejezetet nyitott a hazai textiles gondolkodásban. Az általa is rendkívül sokat használt papír, illetve organikus anyagok, mint a gyapjú vagy lenvászon, transzponálták az addig kizárólag figurális, értsd ábrázoló textilhasználatot egy másik típusú, az anyagból, annak természetéből kiinduló, alárendelő vagy azzal megharcoló alkotói alapállás felé. A len – annak ellenére, hogy végtelenül jól és sokféleképpen megdolgozható anyagnak tűnik – nem adja könnyen magát, makacs. Az esetlegességéből fakadó hibák és véletlenek, göbök vagy szálvasztagság-különbségek, olyan esztétikai dimenziót nyit-

nak meg, mely a késő modernitás legizgalmasabb és legtermékenyebb kategóriáit hozza mozgásba.

Regős Anna textilképeinek – egyszerűsítsük így le, hiszen falra akasztva, keretben mutatkoznak – az egyik legizgalmasabb dimenziója, hogy elsőre és még másodjára is egy végtelenül klasszikus (képző)művészeti gondolkodást feltételeznek, tiszta geometriáról, szín- és formatanulmányokról szólnak, ám még sincs így. Azzal, hogy közelebb lépve vállalják pseudóságukat, a len mint alapanyag érvényre juttatását, az élvasalások görbülését, ezáltal az árnyékok pulzálását, elfogadják anyagiságukat, nem hibaként „bukkanunk rájuk”. Még jobban felerősíti az alkotó véleményét az iparművészet fent leírt klasszikus identitásharcáról az installálás módja, a munkák végleges formája. Az anyag látszólag „képek” formáját veszi fel: értsd, a merev plexidobozokba zárt, így két dimenzióba kényszerített munkák nem hagyják, hogy könnyen felfedezzük, miről is beszélnek valójában. Visszaidegenítik a len alapanyagot, ha tetszik: ironikus módon felismerni készítenek a nézőben a képző- és iparművészet elhibázott egymáshoz méretezését.

OLTAI KATA
művészettörténész

(Regős Anna Új munkák című kiállítása, valamint a Molnár Zsuzsa által – Regős Anna anyagainak felhasználásával – tervezett Palmetta ruhakollekció bemutatója. Palmetta Design és Textilművészeti Galéria, Budapest, 2017. május 19. – augusztus 30.)

Jegyzetek

1. Sigrid Wortmann Weltge: *Bauhaus Textiles. Women Artists and the Weaving Workshop*. Thames and Hudson, London, 1993.
2. A három alapmintából és három színállásból álló mintaválaszték nagy variálhatóságot tesz lehetővé a modellek létrehozásánál. A ruha alapanyaga 100% pamut jacquard double. A „Texhibition 2017” projekt keretében készült. Tervező: Regős Anna textiltervező designer. Kivitelező: Csárdatex. Modellterv: Molnár Zsuzsa textiltervező designer.
3. Howard Risatti: *A Theory of Craft. Function and Aesthetic Expression*. Univ. of North Carolina Press, 2007.
4. Uo. 41.
5. Regős Anna mesterei Pauli Anna és Szilvitzky Margit voltak.
6. *Feminin Dialogue* '79. Párizs, 1979, osz. n., katalógusszöveg. Idézte: Szilvitzky Margit: *Folyamatos jelen. Műfajok, művek, kommentárok*. Balassi Kiadó, Budapest, 2007, 60.

Fotó: Regős Benedek

Palmetta Collection
ruhakollekció,
Tokyo kabát.

Anyagterv: Regős Anna,
ruhaterv: Molnár Zsuzsa
/ 'Palmetta Collection'
attire collection,
'Tokyo' coat.

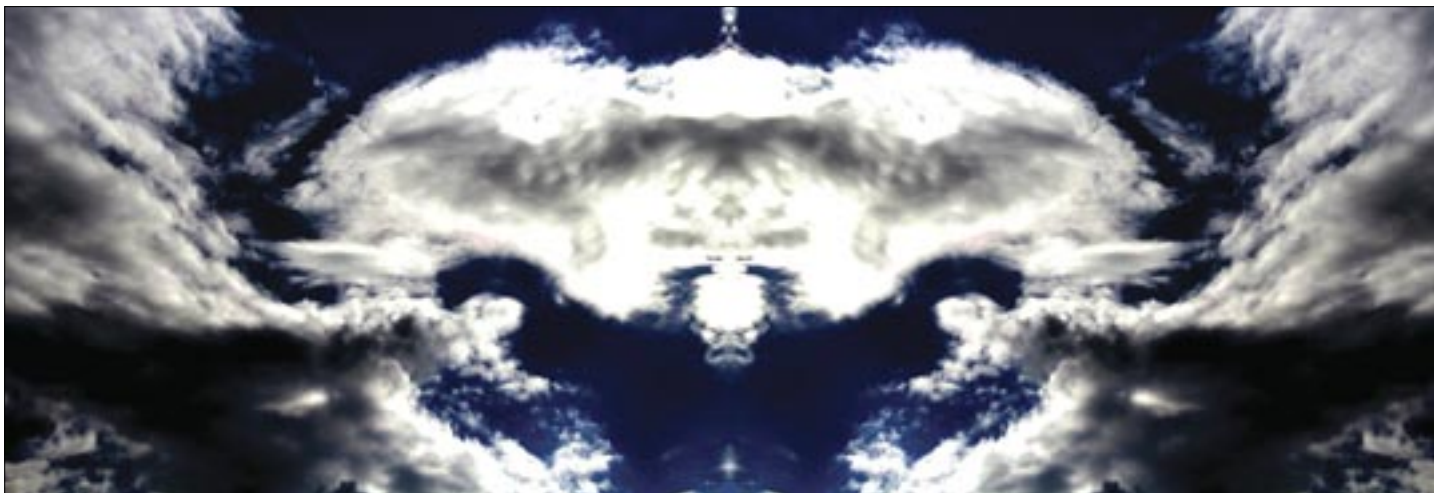
Fabric design:
Anna Regős,
attire design:
Zsuzsa Molnár

[2017] 100% pamut
jacquard double /
100% cotton
jacquard double

Jel – kép

Maczkó Erzsébet fotóművész és Rainer Péter belsőépítész
kiállítása a Galéria 12-ben

Fotó: Maczkó Erzsébet

Maczkó Erzsébet:
Égi fény IV. /
Erzsébet Maczkó:
Celestial Light

[2012] *fotografika /*
photographics
[60x180 cm]

■ E két jeles művész új és legújabb alkotásaival gyakran találkozhatunk a jobbnál jobb tárlatokon. Az idén júniusban *Jel – kép* címmel önálló kiállítással ajándékozták meg az érdeklődőket.

A fotó- és képzőművész Maczkó Erzsébet kozmikus látomásait megjelenítő, *Égi fény I–IV.* című képsorozat nagy méretű fotografikáin mindenekelőtt a fénylő színek – a kék és a fehér – dekoratív formái ragadják meg a nézőt. S a figyelmesebb szemlélő előtt feltárul a művész mély lelkéből fakadó üzenet is: a teremtett világ csodája láttán, a Teremtő dicsérete. Az ég felhőiben megláthatjuk az angyalokat is, akik nagy örömmel és tisztelettel imádják Istent. A mű középpontjában feltűnik *a kereszt és a kehely jele, jelképe*, amely a mindenséget teremtő Isten csendes, titokzatos, de állandó jelenlétére utal a világban, aki személyesen szereti az általa teremtett embert, akit ő a fénylő, örök boldogságában kíván részesíteni.

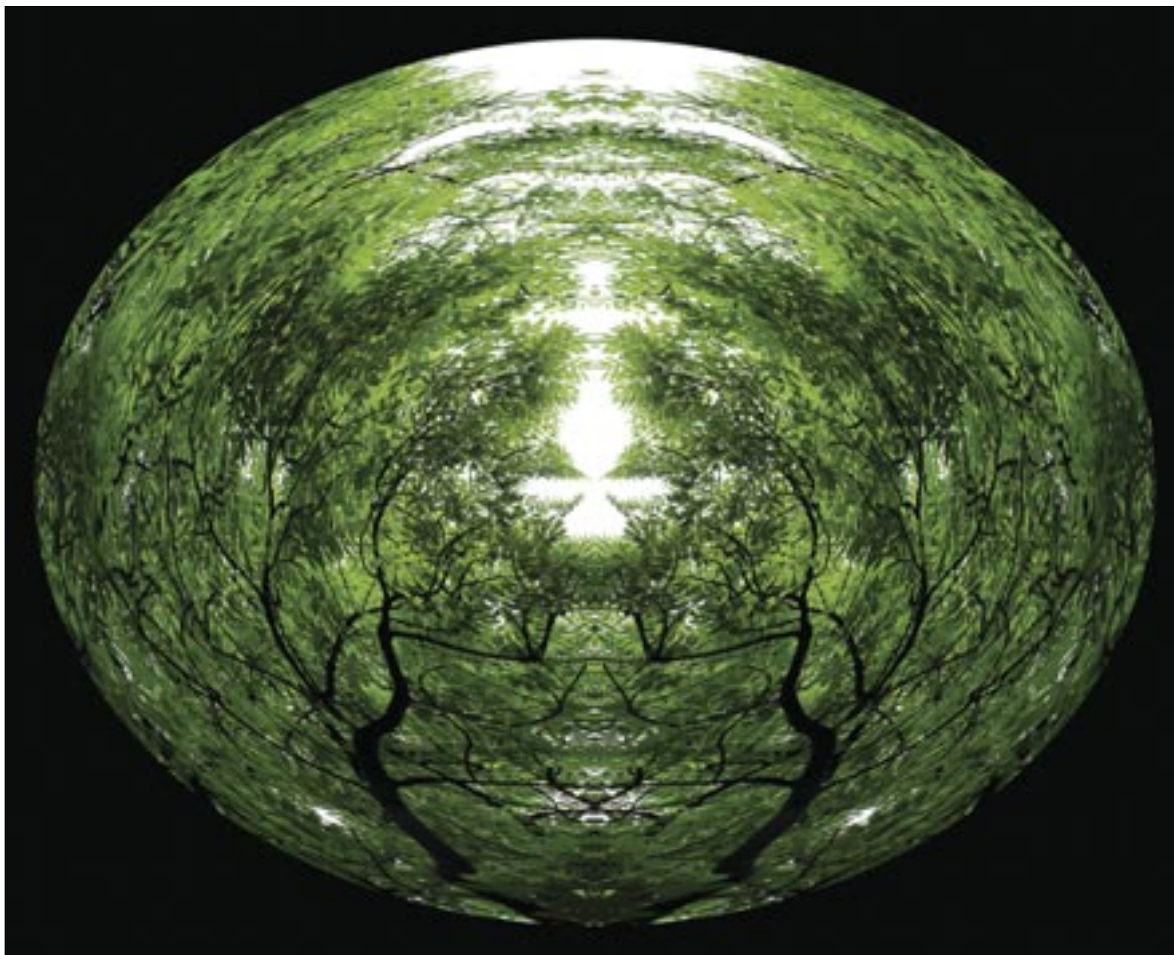
Az *Ég és föld között I–II.* című képek is a természet csodálatából születtek. A *nagy* misztériumra való örömteli rácsodálkozás magával ragadja a nézőt. A világos-

kék háttér előtt a hatalmas, zöldellő fa forgatásával és tükrözésével a művész a gyökerekből táplálkozó élet-erőt jeleníti meg. Az igazi *remény* allegóriája: mindig növekszik, fénylik és sugárzik szerteszét a környezetében.

A *Remény I–II.* című kompozíciók a világmindenséget betöltő reményről szólnak, melyet a középpontban égő kis fény táplál, amely Krisztus keresztyéből és a kehelyből, az eucharishtiából árad.

A *Kút-víz I–II.* című fotografikák a *szent* kutat jelenítik meg, hiszen minden élet forrása a kút – Isten szimbóluma –, melyből az élet vize fakad. A mély kút tiszta vizét olykor beszenyyezi a gonosz, de végül a fény, a világosság legyőzi a sötétséget, erről szólnak az örvénylő kút-vizet megjelenítő képek.

A *Káosz és a Rend* küzdelméből egyértelműen a rend diadalmaskodik a mikro- és a makrokozmoszban egyaránt. A kék fényben tündöklő kozmosz gömb alakja a békét, nyugalmat, rendet jelzi, amit felülről Isten fényessége áraszt el energiával, legyőzve minden kuszaságot, rendetlenséget.

Maczkó Erzsébet: Remény I. / Erzsébet Maczkó: Hope, I
 [2016] *fotografika / photographs* [80x100 cm]

A fotóművész Maczkó Erzsébet a modern fotótechnika határtalan lehetőségeinek ismeretében, kiváló művészi tehetségevel, képzőművészeti alkotássá avatja nagy méretű fotografikáit.

Rainer Péter építész-belsőépítész, ipar- és képzőművész ezen a kiállításon is sokoldalú alkotóként jelentkezett. Értékmentő építész, aki tudja, milyen nagy jelentőségű az épület alapozása, amit az ember szellemi világában a gyökereket képező hagyomány tisztel-

lete, megbecsülése jelent. Nyitott szemmel, érzékeny lélekkel jár a világban, s pompás fotókat készít az elefedett, félredobott tárgyakról, pusztuló műalkotásokról. S amikor csak teheti, felemeli, hazaviszi a ki-selejtezett tárgyakat, amelyek aztán az otthonában új életre kelnek, s teremtő energiájából műalkotássá nemese-
 nednek.

A kiállítás bejárata előtt a *3hajós kápolna* pompás fakonstrukcióját állította fel, melynek csúcsát a kettős

Rainer Péter:
Érettünk... /
Péter Rainer: For Us...
[2014] *triptichon;*
fakeret, fotók /
triptych;
wooden frame, photos
[91x132x6,5 cm]

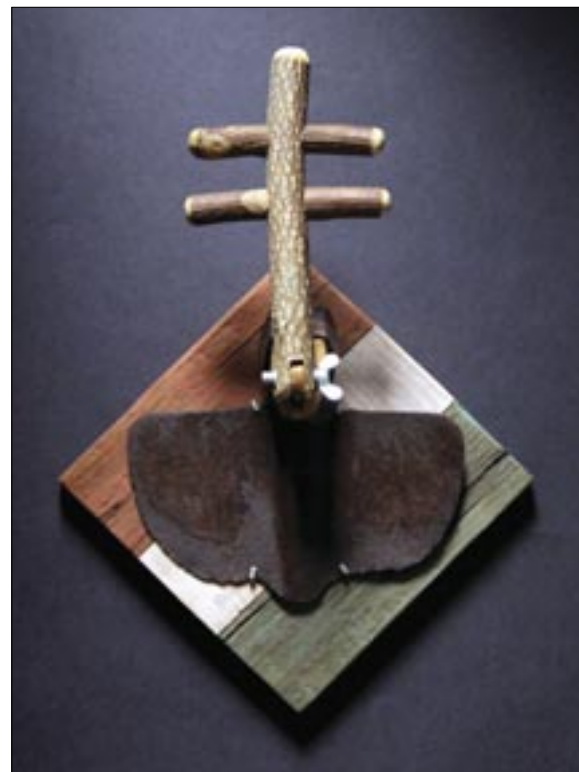
kereszt és nemzeti színű zászlónk koronázza. Ezzel kívánta jelezni, figyelemre méltó helyhez érkeztünk, szakrális tér bejáratánál állunk. Az igazi művészet ugyanis minden esetben az *ég* és a *föld* kapcsolatát kutatja, felemeli az embert az Isten világába. Belépve a kiállításba, a falon öreg korhadt deszkán „Isten hozta!” felirat volt olvasható, középen kereszttel, mely kis nemzeti színű, szív alakú hármast halmon állt. Egyértelműen jelezve, Isten és haza nálunk ezer éve elválaszthatatlan. S hogy ez a gondolat fokozatosan ne váljon elavulttá, ósdivá, kiüresedett napjainkra, azon Rainer példája nyomán tudunk segíteni: tisztítsuk meg, javítsuk ki, hozzuk rendbe, állítsuk helyre!

Hasonló gondolatot sugároznak a temetőkből megmentett, kidobott, korhadt fejfák, melyek hőseink, szabadságharcosaink és a Trianonnal elszakított testvéreink sírjait jelezték. Ezeket a *jeleinket* is meg kell tisztítanunk a rájuk rakódott hazugságtól, feledéstől, közömböségtől, és hiteles étellel kell felruháznunk. Hőseinknek nagy tisztelettel kell hogy adózzanak nemcsak a ma, de a jövő nemzedékei is!

Rainer Péter fotóművészetének, invencióban gazdag művészetének, az értékmentő műemlékvédőnek komplex remekműve az *Érettünk...* című triptichon

fotómontázs. A *kápolnát* idéző építészeti keretbe foglalt fotók pusztuló barokk Kálvária-csoportról készültek. A cím azt is jelzi, hogy nemcsak művészi értéke miatt kell megmentenünk a múlt szakrális emlékét, hanem mert őseink mély keresztény hitét hirdeti a Kálvária-csoport: Krisztus, Isten létére, a mi üdvösségünkért vállalta, hogy emberként kiengesztelje az Atyát bűneinkért, vagyis *érettünk* szenvedte el a kínhalált a kereszten...

Rainer menti régi használati tárgyainkat is, melyek segítségével expresszívebben, megrendítőbben kiáltja világáig üzenetét, segélykiáltását hazánk jövője érdekében. Ilyen remekmű a *Műemlék lapáton – Esztergom-Kovácsi Szent István-kori templomrom* című alkotás, mely napjaink egyik legsúlyosabb értékpusztításának megállításaért kiált. A lapáton az esztergomi vasútállomás jelenlegi ásatási területének fotóját látjuk, a királyi pénzverők, fémművesek 11. századi településének

→
Rainer Péter:
Kapakereszt / Péter
Rainer: Hoe Cross
[2016] *festett fa,*
kezelt fém (állítható) /
painted wood, treated
metal (adjustable)
[20x20x28 cm]

Rainer Péter: 896–1456–1956–2016 /

Péter Rainer: 896–1456–1956–2016

[2016] *faberakás, festés / wooden inlay, painting*
[72x62x2,5 cm]

hatalmas küklopsz-kövekből épült plébániatemplomának alapfalaival. Rainer oroszlánként küzd e fontos szakrális építészeti emlékünkhöz teljes feltárásáért, méltó bemutatásáért.

A csorbult öreg kapához kettőskereszt-nyelet készített a *Kapakereszt* című művén, mellyel példát kíván állítani a Szent István-i – Szent László-i törvényeknek, melyek következetesen kikapálták a gyomot, a bűnt hazánk földjén őseink szívéből.

Rainer egyéniségét kitűnő humor is jellemzi, erre utal a címet kiegészítő szójáték: „ez itt nem a Robert Capa, ez a Rainer kapa” – idézve az Indokínában 1954-ben fiatalon meghalt jeles magyar fotóriportert (eredeti neve Friedmann Endre volt).

Ipar- és fotóművészeti alkotásaira a *Fa-design I–II*.

Rainer Péter: Fa-design / Péter Rainer: Tree Design

[2013] *fotografika / photographs* [70x70 cm]

című fotografikák utalnak. A saját készítésű hajlított bútor egy részletéről készített fénykép és tükrözései fotós bravúr: fénnel hatja át a térkompozíciót, ezáltal a tárgyi valóságot a misztika magasságába emeli. *Jelképpé* válik. Üzenete egyértelmű: a *rend*, a logikus, szigorú szerkezet, mely az *embert* jelképezi, amelyet Isten művészi alkotóereje számos változatban jelenít meg, Isten fénye kelti életre és tölti el boldogsággal.

A kiállítás meghívóján a két művész egy-egy alkotása összeszerkesztve, egymás alatt jelenik meg.

PROKOPP MÁRIA

művészettörténész

(Maczkó Erzsébet és Rainer Péter *Jel* – kép című kiállítása. G12 [Galéria 12 Kiállítóhely, Kávészó és Borbár], Budapest, 2017. június 6. – július 1.)

Angyalműhely

Kortárs iparművészeti alkotások Kecskeméten a keresztény ikonográfia jegyében

■ „Minden kép valami rejtett dolgot derít fel és hoz napfényre.” Ióannész Damaszkénosz (Damaszkuszi Szent János) 730 táján többek között az ehhez hasonlatos megállapításokkal próbálta a bizánci képrombolókat

**Bohus Áron: Corpus Christi MM III., plakett /
Áron Bohus: Corpus Christi MM, III. Plaque**

[1999] sárgaréz (Kecskeméti Katona József Múzeum, Kecskemét) /
brass (Katona József Museum of Kecskemét, Kecskemét) [Ø 8,5 cm]

Fotó: Macsinika Zoltán – Balázs Gábor / Kecskeméti Katona József Múzeum, Kecskemét

jobb belátásra bírni. Bizonyos értelemben hasonló korban élünk most is, hiszen az értéket képviselő, tartalommal, mondanivalóval bíró művészet bizony védelemre szorul. Védelemre, mert úgy tűnik, hogy az „igazi” művészeti alkotások szerves részét, alapelemét képező gondolat az utóbbi években „fárasztónak” ítéltetett a – félig még mindig a kádári szürkeség bábálapotában leledző és egyben a nyugati világnak csupán a derékon aluli kényszerkultúráját ismerő – középszer uralta közvélekedésben.

Hatványozottan érvényes mindez a keresztény ikonográfiából merítő jelenkori művészet esetében. Komoly szakadék tátong ugyanis e terület, a nagyközönség elvárásai, illetve a 20–21. századi kortárs („modern”) művészet egyes céljai, jellemzői között. Ez utóbbi különösen jelentős probléma. Aki ugyanis tisztában van a vizuális művészetek, s mindenekelőtt azok tartalmi összefüggéseivel, az korunk művészetében sem felejtetheti el, hogy több mint másfél évezreden keresztül a keresztény ikonográfia az európai művészet lényegi alapjai közé tartozott. A Kortárs Keresztény Ikonográfiai Biennálé egyik legfőbb, bár kissé erőn felül vállalt, alapítói motivációja volt, hogy a kecskeméti kiállítások és a kapcsolódó gyűjtemény révén segíteni szeretnénk abban, hogy a keresztény ikonográfiát és az azzal összefüggő évezredes gondolatkörök létjogosultságát üres divateszmék vagy éppen diktatórikus ideológiák ne ítélhessék újra mesterseges elfeledtetésre.

Amint arról már számos alkalommal írtunk, a biennálé egy hosszú távra tervezett sorozat. Ennek megfelelően, a későbbi hatásukat tekintve, nem feltétlenül a kecskeméti Cifrapalota épületében megrendezett egyes kiállítások a legfontosabbak, hanem sokkal inkább az azokat vizuálisan rögzítő, egységes rendszerű és arculatú katalógussorozat, továbbá az alapvetően a biennálékra épülő gyűjteményfejlesztői tevékenység.

Remsey Flóra: Signum / Flóra Remsey: Signum

[2001] *fémszövés, egyéni technika (Kecskeméti Katona József Múzeum, Kecskemét) / metal weaving, individual technique (Katona József Museum of Kecskemét, Kecskemét)* [196x97 cm]

A Kecskeméti Katona József Múzeum (KKJM) képzőművészeti gyűjteményén belül 2017-ben már túl vagyunk a 400. beletárolt tételen, ami elsősorban

Kertészfi Ágnes:

Átlőtt kereszt /

Ágnes Kertészfi:

Cross, Shot Through

[2000] *bádog,*

ragasztott üveglap

(Kecskeméti Katona

József Múzeum,

Kecskemét) /

tin, laminated glass

(Katona József

Museum of

Kecskemét, Kecskemét)

[63x30x30 cm]

a biennálék alkalmával alkotásukat felajánló művészeknek köszönhető. A magyarországi közgyűjteményekben – nagy általánosságban – nem létezik gyarapítási keret, így a „szégyenlősséget” hamar el kellett felejtetni e téren. A gyűjtemény összetétele, minősége

tehát alapvetően az alkotók jóindulatától és az egyes biennálék témájától függ, éppen ezért igyekszünk minél célirányosabban kihasználni a Nemzeti Kulturális Alap által kiírt műtárgyvásárlási pályázatokat. (Pályázat keretében történt vásárlások például: Remsey

Fotó: Macsinka Zsolt – Balázs Gábor / Kecskeméti Katona József Múzeum, Kecskemét

Kótai József:

Keresztelőtálka /

József Kótai:

Baptismal bowl

[1978] *ezüst, viasz-*

veszejtés (Kecskeméti

Katona József

Múzeum, Kecskemét)

/ silver, lost wax

casting (Katona József

Museum of

Kecskemét, Kecskemét)

[Ø 12 cm]

Flóra: *Signum*, 2001-ben; Máté János: *Keresztfákon*, 2002-ben; Madarászné Kathy Margit: *A magyarság 1000 éves keresztény életének dicsérete*, 2003-ban; Balanyi Károly: *Mélységből kiáltok*, Kótai József: *Keresztelőtálka*, Orient Enikő: *„Miatyánk”*, 2004-ben; Szűcs József: *Genézis I.*, 2007-ben; Hévízi Éva: *Születés II.*, 2010-ben; Kertészfi Ágnes: *„A Mennyeek országa hason-*

lít a mustármagra”, 2011-ben; Bábás Erika: *Aprószenetek*, Ruczek Zsófi: *„Aldjon, Uram, téged Hold nénénk és minden csillaga az égnek”*, 2016-ban; Zelenák Katalin: *„Könny és áldás” – Szent István-kárpit*, 2017-ben.) Sőt, 2016-ban, első alkalommal a MANK (Magyar Alkotóművészeti Közhasznú Nonprofit Kft.) jóvoltából is kerültek hozzánk (zsűriben való részvétellel irányí-

Homoki Anikó:
A fény angyla /
Anikó Homoki:
The Angel of Light
 [2013] üveg, meleg-
 alakítás (Kecskeméti
 Katona József
 Múzeum, Kecskemét)
 / glass, hot shaped
 (Katona József
 Museum of
 Kecskemét, Kecskemét)
 [22x18x8 cm]

→
Soltész Melinda:
Isten gyermekei
vagyunk (Mindenkiben
ott a lehetőség) /
Melinda Soltész:
We Are All God's
Children (Everyone Has
the Potential to Be)
 [2014] *fúvott,*
szabadon alakított
butaüveg, csiszolt
foncsorozás
(Kecskeméti Katona
József Múzeum,
Kecskemét) / blown,
free-shaped glass,
ground, silvered
(Katona József
Museum of
Kecskemét, Kecskemét)
 [20x25x20 cm]

Kun Éva:
Piros vérrel virágozik /
Éva Kun: Blossoming
in Red Blood
 [2015] *kerámia,*
aranyfűst (Kecskeméti
Katona József
Múzeum, Kecskemét)
/ ceramics, gold leaf
(Katona József
Museum of
Kecskemét, Kecskemét)
 [32x20 cm]

tottan) e körbe sorolható alkotások (például Szántó István: *Szent Márton II.*, Gyórfi Ádám: *Debreceeni református érmek I-IV.*).

2005-től kezdve több helyen (például Pesterzsébeti Múzeum Gaál Imre Galériája, Budapest; Cifrapalota, Kecskemét; Zsinagóga Galéria, Eger; Klebelsberg Kultúrkúria, Budapest; Szent István-templom, Kiskunfélegyháza; Szent István-bazilika lovagterme, Budapest; Göcseji Múzeum, Zalaegerszeg; Vigadó Galéria, Budapest) is bemutattunk egy-egy válogatást a kecskeméti kollekcióból. Alapvető célunk ugyanis az, hogy ez a magyarországi múzeumokban ma még egyedülállónak tekinthető, speciális gyűjteményi egység valamennyire „élő” maradjon, azaz ne temessük el évtizedekre a műtárgyakat a múzeum raktáraiban,

Fotó: Kiss Béla / KUM

hanem legyenek megtekinthetők a kortársak számára is. (Reményeink szerint, az ilyen csoportos kiállítások, az azokon felvonuló kiváló mezőnynek köszönhetően, hatásos propagandaként is szolgálnak a biennálékon korábban részt nem vett művészek számára.) Az eddigi legnagyobb lélegzetű bemutató a Pécsi Galériában volt 2014-ben, ahol 94 művész 121 alkotását lehetett megtekinteni. 2016 végén pedig sor került az első olyan kiállításunkra is (*Karácsonyi Tárlat XV. – Szakralitás a kortárs zománcművészetben*), amelyen egy műfajt kiemelve, az adott területet képviselő művészeti egyesülettel, a Tűzzománcművészek Magyar Társaságával együttműködve mutatkoztunk be. A budapesti Vízivárosi Galériában kiállított kortárs magyar zománcművészeti alkotások majd fele (például Blaise Simon Balázs, H. Barakonyi Klára, Papp György, Sor Júlia, Tóth Szvetlána munkái) így a gyűjteményünk-ből került a falakra.

Bár értek minket támadások emiatt, a műfajspecifikus sorozatokkal szemben felvállaltuk azt, hogy az elmúlt évtizedek során egyre inkább egymás felé közeledő képző- és iparművészet minden egyes ága egyszerre legyen jelen a kiállításainkon. Gondoljunk csak arra, hogy egyes anyagok, technikák, eljárások jelentős többletet adhatnak a művészek kezébe, amikor az adott ikonográfiai program nyomán műalkotás születik. (Elegendő itt, ha példaként a fényszimbolika kiaknázására utalunk az üveg- vagy éppen a zománcművészeti alkotások esetében.) Műfajilag igen változatos anyagról van szó, amelyen belül mindig is személyes céljaink közé tartozott az iparművészet hangsúlyos jelenlétének bemutatása. Az egyes biennálékon belül, talán az éppen aktuális tematikával is összefüg-

Fotó: Kiss Béla / Kecskeméti Katona József Múzeum, Kecskemét

gésben, meglehetősen változatos értékeket mutat a képző- és az iparművészeti alkotások aránya, míg ez a múzeumi gyűjteményt tekintve nagyjából 70:30 százalék az előbbi javára. Természetesen vannak olyan alkotások is közöttük, melyek esetében igen nehéz eldönteni, hogy az elvi (gyakorlati?) határ melyik oldalán állnak.

Számszerűleg legtöbbször a textilművészet különféle ágainak a képviselői közül (például Arday Ildikó, Balogh Edit, Jászberényi Matild, Kecseti Gabriella, Makai Márta, Morvay Ibolya, Pájer Emília, Penkala Éva, Somodi Ildikó, Szekeres Erzsébet) vettek részt a biennálékon, s ez érvényes a gyűjteményben betöltött – minőségileg is kiemelt – szerepükre. Az iparművészet más területei közül az ötvösség (például Bohus Áron, Katona Katalin, Rékasy Levente, Skripeczky Ákos), a zománcművészet (Fabók Gyula, Hertay Mária, Koszta Zsófia, Turi Endre), az üvegművészet (például Dárday Nikolett, Jegenyés János, Lendvai Péter Gergely, Takács Bernadett) és a kerámiaművészet (például Bori Dóra, Lőrincz Luca, Móker Zsuzsanna, Schéffer Anna, Szemereki Teréz, Szűcs Zsuzsanna) is több alkotással képviselteti magát a kecskeméti kollektívában. Amennyire heterogén műfajilag, úgy a művészeti irányzatokat tekintve is az a kecskeméti műtárgygyűjtemény, s ami a legfontosabb, hogy ma már minden, a keresztény ikonográfia körében említhető fogalomhoz (keresztény, vallásos, szakrális, egyházi és liturgikus művészet) találhatunk minőségi alkotást a gyűjteményben belül.

A *Magyar Iparművészetnek* köszönhetően mind a nyolc eddig megrendezett biennálé dokumentálva van, az esetek többségében képben és szövegben is bemutatva a legjobbnak tekintett alkotásokat. Éppen ezért, csupán példaként említünk meg néhány olyan iparművészeti alkotást, amelyek a gyűjteményünkben betöltött fontos szerepük ellenére, valamilyen okból mégis kimaradtak e tanulmányokból. E művek közül a legtöbb még a 2002 nyarán megrendezett *I. Kortárs Keresztény Ikonográfiai Biennálé* után került a kecskeméti múzeumba. Az első kiállítás témája természetesen a keresztre feszítés és maga a legfontosabb szimbólum, a kereszt volt. A 2014-ben elhunyt Remsey Flóra a fényt fémből szőtt hálójában ejtette csapdába,

Fotó: Kúss Béla / Kecskeméti Katona József Múzeum, Kecskemét

a fényből lévő kereszt képzete (crux gloriosa) mellett Suger apát 12. századi tanait is megjelenítve (*Signum*, 2001). Katona Szabó Erzsébet műve a szellem és az

**Széles Judit: „Legyen meg
a Te akaratod...” /**

Judit Széles:

'Thy will be done...'

[2006] *tiűll, vászon,
gyöngy, hímzés, varrás*
(Kecskeméti Katona
József Múzeum,
Kecskemét) / *tulle, linen,
beads, embroidery,
sewing* (Katona József
Museum)

**Tóth Szvetlána: Noé bárkája /
Szvetlána Tóth: Noah's Ark**

[2006]

zománcozott vörösréz, fa
(Kecskeméti Katona József
Múzeum, Kecskemét) /
enamelled copper; wood
(Katona József Museum
of Kecskemét, Kecskemét)
[95x78 cm]

Fotó: Nisa Béla / Kecskeméti Katona József Múzeum, Kecskemét

anyag közti viszonyulásról, a lét és nemlét közti egyensúlyról szól (Üzenet, 2000). A bőrkollázs technikai lehetőségeivel élve elvont gondolatokat céloz meg, a művészi program szerint ugyanis azt a helyzetet kell megállítani, amikor még ott van a gondolat, de az üzenet már a szellemiség felé mutat. A három éve eltávozott Máté János minimális eszközökkel élve, a szinte védjegyévé vált cső alapforma alkalmazásával teremtette meg a golgotai csendet (Keresztfákon, 2002 előtt). Harsay Ilona nemzeti metaforával telítette a témakört, amikor a szenvedő Krisztus megsokszorozott alakján keresztül próbálta meg érzékeltetni 1956 lényegét egy bőrből (!) készített emlékműterven („Sors corporis”, 1989).

Kertészfi Ágnes nemzeti ereklyeként, s egyben műtárgyként is értelmezi *Atlótt keresztjét* (2000), amikor ezt a „talált tárgyat” fekete, rogyasztott üvegtalpra helyezi. Madarászné Kathy Margit dekoratív falitex-tilje, *A magyarság 1000 éves keresztény életének dicsérete*

(2000) az ornamentika nyelvén, a protestáns ábrázolási tradíciók segítségével állít emléket.

A művek értelmezését segíti a kortárs és a majdani kutatók számára, hogy az utóbbi biennálék alkalmával végre elkezdjük írásban is rögzíteni a művészek saját alkotásaikat megvilágító mondatait. Kun Éva keramikus például így világította meg számunkra a 2015-ben keletkezett, *Piros vérrel virágozik* címet viselő művét: „Régóta foglalkoztat a népi vallásosság talán együgyű, mégis megejtő mélysége. Gyakran érzem ezt az út menti keresztek elrozsdásodott plébkrisztusai láttán, a már alig sejlő színeikkel, az itt-ott hiányos, mégis érzékelhető, nagy igyekezettel köré álmodott, dicsfényt jelképező bádog-cirádákkal. E képek támadtak fel bennem, egy apokrif ima olvasán, amikor ehhez a sorhoz jutottam: »Nem láttam én szebb gyümölcsfát, mint a Jézus keresztfáját. Piros vérrel virágozik, Szentlélekkel gyümölcsözik«.”

IFJ. GYERGYÁDESZ LÁSZLÓ
művészettörténész, a KKfM gyűjteményvezetője

Szemereki Teréz:
Angyalműhely I. /
Teréz Szemereki:
Angel Workshop, I
[2011] oxidos samott
(Kecskeméti Katona József Múzeum,
Kecskemét) / oxidised
chamotte (Katona
József Museum of
Kecskemét, Kecskemét)
[28x43x11 cm]

Apáról fiúra

Lingel, a modern, funkcionális, sorozatgyártott bútor klasszikusa

→ **Lingel Károly és Fiai Első Magyar Faáru- és Bútorgyár: Egymásra helyezhető asztal-sorozat (egymásra rakva). Restaurátor: Németh György Imre / Károly Lingel & Sons First Hungarian Lumbergoods and Furniture Factory: Nesting tables (stacked). Restorer: György Imre Németh**
1906: a szabadsalom bejelentése, restaurálás: 2017; diófa, tölgyfa, mahagóniszínnúre fénnyezett (Iparművészeti Múzeum, Budapest) / patent application: 1906, restoration: 2017; walnut, oak, mahogany, polished (Museum of Applied Arts, Budapest)

■ Lingel Károly (Karl Lingl, 1838–1913) német asztalos az 1860-as években vándorútra indult. Így került Németországból Pestre, ahol megtalálta élete párját, megnősült. Feleségül vette Füssl Klárát (1841–1917). Házasságából két fia született, ifjabb Lingel Károly (1874–1944) és Lingel János (1880–1951).

Idősebb Lingel Károly 1864-ben megalapította az *Első Magyar Gőz-vájó Esztergályos és Bútorgyárat*. 1867-ben már ő készítette Ferenc József Mátyás-templomi koronázási kellékeit. A kiegyezés utáni időszak nagy építkezéseihez is sikerrel kapcsolódott, részt vett a Budavári Palota, a Népszínház, a Gellért Szálló, a Rózsák terén lévő Szent Erzsébet-templom berendezésében. A Nagymező utcai telepről 1872-ben a Rózsa utcába költözött a gyár. A gépesített bútorgyártás 1880-ban kezdődött. A gyár bemutatkozott az 1885-ös Országos Általános Kiállításon, ahol a cég aranyérmet nyert, Lingel Károly pedig megkapta a Ferencz József Koronás Arany Érdemkereszt kitüntetését a szervezésben való részvételért. A millenniumi kiállításon is részt vett, ahol egy ebédlőt mutatott be. 1896-ban épült fel a Pillangó utcai gyártelep, melyet már villamos meghajtású gépek működtettek.

Lingelék magas színvonalon művelték az asztalosmesterséget, de egyedülálló jelentőségükre úgynevezett „amerikai rendszerű” íróasztalaikkal és könyvespolcaikkal tettek szert. A könyvszekrény szerkezeti megoldása, mintája valószínűleg német közvetítéssel érkezett Amerikából. Magyarországon a Lingel bútorgyár volt az első, amelyik a termelés ugyancsak amerikai jellegű racionalizálásával – vagyis a bútorok elemes előállításával – merőben új típusú asztaloságot honosított meg. Különböző postai pultok, írógépekhez alakított íróasztalok és más hivatali berendezési tárgyak – többek között könyvszekrények – készítésébe fogott.

Lingel nem szóló darabok, hanem azonos felépítésű, de részleteiben viszont eltérő bútortípusok készítésére rendezkedett be. A századfordulótól a *Lingel*

Fotó: Kovács Zsófia / Iparművészeti Múzeum, Budapest

Károly és Fiai Első Magyar Faáru- és Bútorgyár tevékenysége elsősorban sorozatgyártásra irányult, a gyárban készültek az első elemes, variálható bútorok, bútorcsaládok.

A bútorokat az egyenes vonalak, sima felületek jellemezték. A szériagyártásra tervezett, tipizált, szigorúan szerkesztett modern forma a *Lingel* bútor ismérve lett. Az egyszerű, praktikus használhatóság és a puritán formanyelv mellett kiemelkedő a megmunkálás minősége, a faanyagok kiválósága. A célszerű, tipizált, variálható irodabútorok – íróasztalok, írat-szekrények, könyvszekrények – terén a gyár a maga korában piacvezetővé vált.

A bútorgyár polgári lakások számára is készített teljes berendezéseket, a kínálatot közel száz mintaszoba reprezentálta, valamint árukatalógusokból akár postai utánvétellel is lehetett rendelni. A kisbútorok sorozatgyártása terén újításokat fejlesztettek, szabadalmakért folyamodtak.

1909-ben, amikor id. Lingel Károly visszavonult, már jelentős gyártelepet adott át fiainak. A tervezést, fejlesztést ifj. Lingel Károlyra, az üzletvitelt Lingel Jánosra bízta.

Az 1900-as évek elején a törekvő, tehetséges ifj. Lingel Károly jelentős új konstrukciókkal, fejlesztésekkel állt elő. A Lingel-gyár 1906. január 19-én benyújtotta szabadalmát egy felülről egymásba tolható asztalsorozatra.

A szabadalmaztatott bútor „*abban tér el az eddigi hasonló asztalsorozatoktól, hogy a sorozat egyes asztalai nem mint eddig oldalról, hanem fölülről helyeztetnek egymásba, miáltal lehetővé van téve, hogy egyrészt a lábak alsó részein kötések alkalmazunk és hogy ily módon az egyes asztalok szilárdságát és állékonyágát nagy mértékben növeljük, másrészt pedig, hogy a sorozathoz tartozó egyes asztalok lapjának méretei kisebb mértékben csökkenjenek, mint az eddigi sorozatoknál, végül, hogy az asztalok magassági méretei egyenlők lehetnek és így a sorozat egyes asztalait nem csupán mint eddig, egymástól függetlenül, hanem egymás mellé állítva, egymáshoz nagyobb asztallá való kiegészítésére is használhatjuk*”¹

Az ifj. Lingel Károly által tervezett megoldás racio-

nálisabb, modernebb a kortársainál, vagy a Thonet-féle oldalról, külön lap alatt kialakított sínbe tolható asztaloknál.²

Ifj. Lingel Károly az asztalsorozat továbbfejlesztett változatára is benyújtotta szabadalmi kérelmét 1911-ben. Ez, a szabadalmi leírás szerint, két székből és négy asztalból álló sorozat: „[...] egyes asztalainak lábai és ezeknek kötései közötti tér teljesen szabad úgy, hogy ezen tér belsejébe illeszkedik a megfelelőleg kisebb méretű és különben az előzővel hasonló alakú következő asztal.”³ Az „egyes asztaloknak függélyes irányban való egymásra-tolása” követi a korábban szabadalmaztatott asztalsorozat elvét, ám az azonos magasságuk miatt egymás mellé helyezve, nagyobb asztallá állíthatók össze.

A termelésben megtorpanást jelentett az első világháború – ekkor kénytelenek lőszerrádákat készíteni, az 1920-as évek elején pedig nagyon nehezen boldogultak. Jelentős fellendülést hozott egy új nagyberuházás-megrendelés, mégpedig a Corvin Áruház bebútorozása: 1926-ban Lingel pultokkal és árupolcokkal rendezték be az akkor megnyílt korszerű áruházat.

Az 1920-as évektől újra elemes szekrényeket készítettek, variálható bútorokat, bútorcsaládokat, elsősorban sorozatgyártásban. A lakószobák berendezéseit a két háború közötti időszakban is továbbfejlesztették. Az 1948-ban államosított Lingel-gyár korszerű tervezési hagyományait folytatva, 1963-ban több bútortipari telep összevonásával jött létre a Budapesti Bútoripari Vállalat.

Az Iparművészeti Múzeum bútorgyűjteményének 1986-ban ifj. Lingel Károly veje, Szentirmay Kálmán egy Lingel-portrét ajándékozott. Az ajándékozó elmondása alapján a kép az idősebb Lingel Károly bútorgyárost ábrázolja.

A festményt Kernstok Károly⁴ (1873–1940) szignálta 1901-ben.

A portré jellemzője a vastagon és lendületesen felvitt festék, a monokróm, elnagyoltan megfestett hátér és az ebben a korszakában Kernstok művei nagy részében előszeretettel alkalmazott barnás tónus.⁵

Id. Lingel Károly 1838-ban született Bajorországban és 1913. február 6-án hunyt el Budapesten. Nyughelye a Kerepesi úti temetőben felállított családi síremlék. Az 1913. február 16-án megjelent *Vasárnapi*

**Lingel Károly és Fiai
Első Magyar Faár- és
Bútorgyár: Egymásra
helyezhető asztal-
sorozat (egymásra
rakva). Restaurátor:
Németh György Imre /
Károly Lingel & Sons
First Hungarian
Lumbergoods and
Furniture Factory:
Nesting tables
(stacked). Restorer:
György Imre Németh
1906: a szabadalom
bejelentése,
restaurálás: 2017;
diófa, tölgyfa,
mahagóniszínűre
fényezett
(Iparművészeti
Múzeum, Budapest) /
patent application:
1906, restoration:
2017; walnut, oak,
mahogany, polished
(Museum of Applied
Arts, Budapest)**

Ujság híradása szerint: „[...] elhunyt idősebb Lingel Károly nagyiparos, a Lingel Károly és Fiai cég beltagja, a Ferencz József koronás érdemkereszt tulajdonosa, a pesti ágostai hitvallás evangélikus egyház presbytere, 75 éves korában Budapesten.”

Nem zárható ki, hogy a korszakban elterjedt gyakorlat szerint fotográfia alapján készült a festmény. Kernstok Károly mint Benczúr Gyula-tanítvány ezt is

elleshette mesterétől, aki gyakorta alkalmazta a módszert. Az idős és ekkor már igen tehetős bútorgyáros – az alapító Lingel Károly – 1901-ben 63 éves, tehát ha fotó alapján jött létre a festmény, akkor a róla készült fényképnek 1868–1870 körül kellett volna készülnie. De miért fiatalkori fotó után készülne a portré, ha a megrendelő életben van, köztiszteletnek örvendő, elismert polgár?

**Lingel Károly és Fiai
Első Magyar Faáru- és
Bútorgyár: Egymásra
helyezhető asztal-
sorozat. Restaurátor:
Németh György Imre /
Károly Lingel & Sons
First Hungarian
Lumbergoods and
Furniture Factory:
Nesting tables.
Restorer:
György Imre Németh**

Fotó: Kovács Zsófia / Iparművészeti Múzeum, Budapest

Kernstok Károly: Ifj. Lingel Károly portréja.
Restaurátor: Gippert László / Károly Kernstok: Portrait
of Károly Lingel, Jr. Restorer: László Gippert

[1901] restaurálás: 2016; olaj, vászon (Iparművészeti
Múzeum, Budapest) / restored: 2016; oil, canvas
(Museum of Applied Arts, Budapest) [100x70 cm]

1901-ben ifj. Lingel Károly az apja bútorgyárában dolgozott. Budapesten 1893-tól 1894-ig felső ipariskolát végzett, majd németországi tanulóévei (Karlsruhe, Stuttgart) után a gyárban tervezőként működött. A portré készítésének idején 27 éves. A fiatal festőnövendék Kernstok Károly pedig 1901-ben 28 éves, ifj. Lingel Károly kortársa.

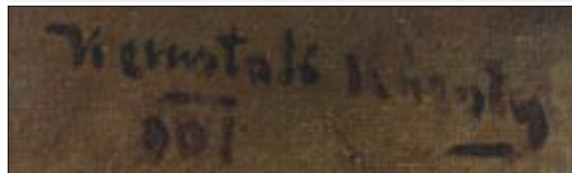
Feltehető, hogy a festmény tette kész fiatalembere a világot meghódítani szándékozó ifjú Lingel Károly.⁶

LOVAY ZSUZSANNA
művészettörténész

Jegyzetek

1. Lingel Károly és Fiai első magyar faáru és bútorgyár:
Egyéb tolható asztalsorozat. Magyar szabadalmi bejelentés,
36560, 1906. január 19.
2. Az Iparművészeti Múzeum bútorgyűjteményébe tartozó
asztalsorozatot Németh György Imre (Iparművészeti
Múzeum) restaurálta 2017-ben.
3. Lingel Károly és Fiai első magyar faáru és bútorgyár:
Egyéb tolható asztalsorozat. Magyar szabadalmi bejelentés,
59323, 1911. október 20.
4. Kernstok Károly tanulmányait az Iparművészeti Iskolában
kezdte. 1892-től Münchenben Hollósy Simonnál, 1893–1895
között a párizsi Julian Akadémián tanult. 1896-ban hazatért,
és három évig Benczúr Gyula mesteriskolájának növendéke
lett.
5. A töredezett, keret nélküli, meglehetősen rossz állapotban
kapott olajkép az Iparművészeti Múzeum és a Szépművészeti
Múzeum – Magyar Nemzeti Galéria szakmai
együttműködésének keretében született újjá. Gippert László
(Magyar Nemzeti Galéria) restaurálta 2016-ban.
6. Ifj. Lingel Károly később is megfestette portréját
fehér köpenyes mérnökként, tervrajztekercssel a kezében:
1930-ban ismert arcképfestőnek, Gábor Mórincnak (1889–1987)
állt modell.

Kernstok Károly szignója ifj. Lingel Károly portréján /
Signature of Károly Kernstok on the portrait
of Károly Lingel, Jr.

Fotó: Kovács Zsófia / Iparművészeti Múzeum, Budapest

Fotó: Kovács Zsófia / IMM

Művész és mesterember

Wiener Werkstätte-könyvkötések kiállítása a bécsi MAK-ban

■ A bécsi MAK (Museum für angewandte Kunst) *Wien 1900 – Design / Kunstgewerbe 1890–1938* című, 2013-ban megnyílt állandó kiállítása elsősorban a bútorokon, valamint a fém-, üveg- és porcelántárgyakon keresztül mutatja be a Wiener Werkstätte sokféle iparművészeti műfajban megmutatkozó tevékenységét. Ám az általuk ez év tavaszán megrendezett, *Buchebände der Wiener Werkstätte* című kiállítás nemcsak a bécsi műhely, hanem a művészi könyvkötések rajon-

gói számára is ünnep volt, hiszen először lehetett nagyobb válogatást látni az 1904–1929 között készült kötetekből. A kiállítás kurátorai, Elisabeth Schmuttermeyer és Maria-Luise Jesch két magángyűjtő, Ernst Ploil (aki egyben a kiállítás vendégkurátora is volt) és Richard Grubman gyűjteményének darabjaiból válogattak (a kiállításon hetven könyv volt látható), kiegészítve a múzeumban őrzött könyvborítótérvekkel és a műhelyek megmaradt aranyozószerszámaival.

Josef Hoffmann – Koloman Moser: Cégismertető (1904) / Josef Hoffmann – Koloman Moser: Company advertisement card (1904)
papír, magasnyomás (Iparművészeti Múzeum, Adattár, Budapest) / paper, relief printing (Archive, Museum of Applied Arts, Budapest)
[14x26,5 cm]

Repró: Soltészné Haranghy Ágnes / Iparművészeti Múzeum, Budapest

Bár a Wiener Werkstätte (WW) nevének említésekor elsősorban a meghatározó tervezők (Josef Hoffmann, Koloman Moser, Dagobert Peche) munkásságára gondolunk, a kiállítás egyik erénye a műhelyekben dolgozó mesterek szerepének kiemelése, ami a könyvkötő műhely esetében különösképpen indokolt. A műhely létrejött – ahogy arra Hoffmann is visszaemlékezett – Carl (Karl) Beitel bécsi könyvkötő belépésével valósulhatott meg.¹ Beitel kézművesadottságai nélkül Hoffmann és Moser kötéstervei nem lényegülhettek volna át tökéletes kidolgozású iparműves-

zeti tárgyakká. A kiváló szakember már csatlakozása előtt készített modern kötéseket, és jól ismerte az angol iparművészeti mozgalmat is. Kiállított a *k.k. Österreichisches Museum für Kunst und Industrie*-ban 1903-ban megrendezett könyvkötés- és előzékpapír-kiállításon, melyről Hevesi Lajos számolt be a *Kunst und Kunsthandwerk* folyóirat 1903. évi 6. számában, Beitel színes bőrrátéttel díszített pergamenkötésének reprodukcióját is közreadva. És nem szabad elfeledkeznünk a műhely aranyozómesteréről, Ludwig Willnerről sem.²

Koloman Moser: Kötéster / Koloman Moser: Book binding design

[Franz T. H. Servaes: Giovanni Segantini. Sein Leben und sein Werk. Verlag Gerlach, Wien, 1902]

vászon, papír, táblanyomás (Iparművészeti Múzeum, Könyvtár, Budapest) / canvas, paper, block printing (Library, Museum of Applied Arts, Budapest) [27,5x38,5x5,8 cm]

Fotó: Kovács Zsófia / Iparművészeti Múzeum, Budapest

Repró: Soltészné Haranghy Ágnes

Carl Beitel mesterjegye / Carl Beitel's signet

reprodukció / reproduction

[Deutsche Kunst und Dekoration, Band XXIII, Oktober 1908–März 1909]

Josef Hoffmann:

Könyvkötés terve.

Kivitelezés: Carl Beitel és Ludwig Willner /

Josef Hoffmann:

Bookbinding design.

Executed by Carl Beitel and Ludwig Willner

[Friedrich von Schiller:

Die Gedichte.

Verlag Otto Schulze, Leipzig, 1876]

reprodukció / reproduction

[Deutsche Kunst und Dekoration,

Band XXIII,

Oktober 1908–März 1909]

→
Josef Hoffmann:
Bőrtárca terve, WW
védjeggyel. Kivitelezés:
Wiener Werkstätte /
Josef Hoffmann: Wallet
design, with WW trade-
mark. Executed by:
Wiener Werkstätte
 [1910–1911]
kecskebőr, selyem,
klisével aranyozott
(Iparművészeti
Múzeum, Textil- és
Viseletgyűjtemény,
Budapest) / kidskin,
silk, gilded with cliché
(Textile and Costume
Collection, Museum
of Applied Arts,
Budapest)
 [12x17x0,4 cm]

A könyvkötő műhely alig egy évvel a WW indulása után alakult meg, s ahogy a két műhely hasonló anyag- és mintakészlete illusztrálja, szoros együttműködésben dolgozott a WW bőrműhelyével, ahol nemcsak táskákat, irat- és pénztárcákat, hanem fotóalbumokat, díszdobozokat és jegyzetfüzeteket is készítettek. A WW első külső helyszínen, a *Galerie Mietheké*ben megrendezett kiállítása éppen a könyvkötéseket mutatta be 1905-ben. A WW tárgyai – a könyvkötéseket is beleértve – a magas vásárlói igényeket kielégítő, drága luxustermékek voltak, s Hoffmann és Moser a WW 1905-ben kiadott programjában így fogalmazott a könyvkötésekkel kapcsolatban: „*A könyv önmaga is művészeti alkotás, értékét is ennek megfelelően kell meghatározni.*”³ A munkaprogramban ostromozták a silány minőségű köteteket, s a hagyományos kézműves-könyvkötő módszerek és minőségi anyagok használatát szorgalmazták.

A könyvkötő műhely a WW egyik legsikeresebb részlege lett, ami részben a korban nagy népszerűségnek örvendő bibliofil gyűjtéssel magyarázható. A századfordulón és az azt követő évtizedekben a könyvkötés művészete a reneszánsz óta nem tapasztalt re-

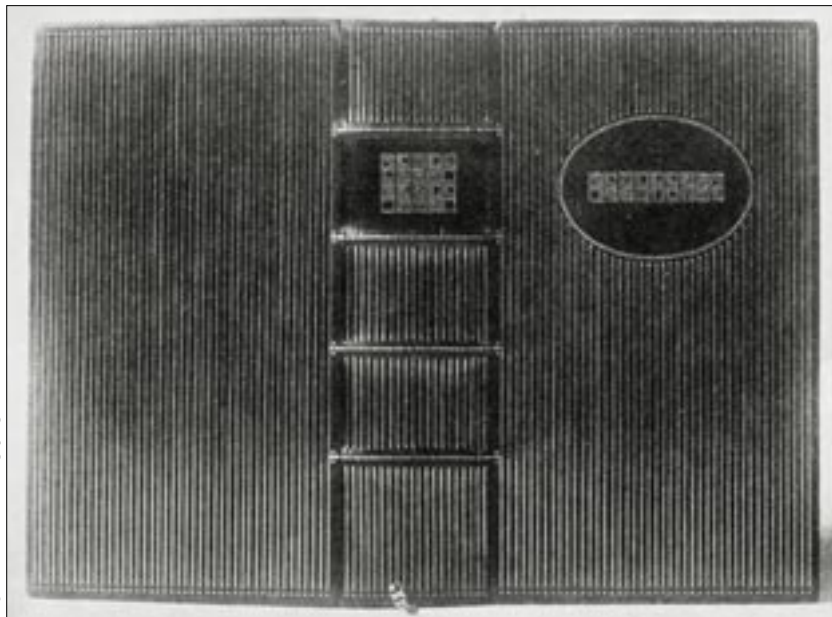

Fotó: Soltészné Haranghy Ágnes / IMMA

putációval bírt, s az iparművészeti tárlatokon és a szakfolyóiratok lapjain rendszeresen bemutatkozási lehetőséget kapott.

A kiállítás a WW egyedi megrendelésre készült kötetseire koncentrált – a kiállítási ismertető háromszáz egyedi, a műhelyben készült kötetst említ –, így a tervezők egyéb könyvművészeti, tipográfiai, illusztrátori munkái ezúttal nem voltak láthatók. A műhely kialakulását megelőző korszakból egy Koloman Moser tervezte vászonkötésű Segantini-díszalbumot⁴ mutattak be a kiállításon. Archív fotók tanúsága szerint a műhelyben készült első köteteket Moser márvány-papírjaival borították. A kiállításon szereplő félpergamen kötések és előzéklapok ízelítőt adtak a korban igen divatos, nemcsak a könyvkötők, hanem a festők és grafikusok által is művelt műfajról. A bőrműhelyben számtalan variációban készített híres *Goldlimiendekor*-sorozat a kötésekben is megjelenik; a kiállításon Friedrich von Schiller *Die Gedichte* (1909 előtt) művéhez készült kötés idézte meg ezt a világot.⁵

A kötésterveket Moser kiválásáig Hoffmann-nal ketten jegyezték, majd Hoffmann az 1910-es évek derekáig jórészt egymaga tervezte a köteteket. A műhelyhez csatlakozó fiatal tervezők új korszakot nyitva, játékos, szabadrajzú, figurális motívumokkal és változatos technikákkal (bórdomborítás, festés) gazdagították a díszítéseket. A kiállításon *Dagobert Peche*, *Felice Rix*, *Hilda Jesser*, *Anny Schröder* ornamentális-figuratív vagy éppen geometrikus dekorativitásra építő kötetsei képviselték az új generációt. Hoffmann egy-egy korszakára jellemző, különböző tárgytipusokon előfordu-

Repró: Soltészné Haranghy Ágnes

ló formai vagy dekoratív elemek a kötésekben is megfigyelhetők. Így a WW 1911-ben kiadott almanachjának téglalap mezőbe foglalt stilizáltlevélág-variánsai – harangvirág-motívummal kiegészítve – számos üveg- és fémtárgyon és a Skywa-Primavesi-villa egyes részeiben is megjelennek. Az 1925-ös párizsi iparművészeti kiállítás pavilonjának oszlopain megjelenő íves profil a hasonló profilú, vastag könyvtáblák formájában – ahogy a WW-vel foglalkozó művészettörténetesek korábban rámutattak – több, a kiállításon is látható kötet meghatározó formai eleme volt. Hoffmann időről időre történeti korok kötéseinek stílusából is merített, az E. A. Poe-kötet aranyozóbélyegzői a gótikus kötések fejbélyegzőit idézik, azokhoz hasonlóan a negatív-pozitív elemek kialakításában volt szerepük (1915 körül), a késő reneszánszban kialakult úgynevezett „semis” kötésekre is találunk példát, egyenlő tá-

volságban elhelyezett csillag- vagy szőlőfürtbélyegzők használatával.

A műhely első korszakában az erőteljes barkafelületű maroquin és szattyán kecskebőröket kedvelték. Az induló anyagkészletet Hoffmann választotta ki Párizsban, így lelkendezve: *Morris kötéseit is ilyen bőrökkel borították!* Hoffmann az 1920-as években nem csupán a kötésekhez választott egzotikus bőröket. 1924–1925 táján tervezett tárgyait (könyvkötés, doboz, lámpaállvány, sőt sétatálcagomb) dekoratív kigyóbőrrel borították, ám a kiállítás kétségkívül legbizarrabb tárgyai Hoffmann békabőrrel borított kötései voltak. A kiállított könyvek leírása nem lenne teljes az előzőekhez és borításhoz használt festett (márványozott, keményítős) papírok említése nélkül. Az installálás módjának köszönhetően – és a kurátorok jóvoltából – néhány könyvnél az előzőkre is rápillanthattunk. A

**Josef Hoffmann:
Osztrák pavilon az
1925-ös párizsi ipar-
művészeti kiállításon /
Josef Hoffmann: The
Austrian Pavilion at the
International Exhibition
of Modern Decorative
and Industrial Arts in
Paris, 1925**

*archív fotó
(Iparművészeti
Múzeum, Adattár,
Budapest) / archive
photo (Archive,
Museum of Applied
Arts, Budapest)*

**Ismeretlen könyvkötő: Könyv „Adler” selyemszövetbe kötve.
Textilterv: Josef Hoffmann / Unknown bookbinder: Book bound in 'Adler' silk fabric.
Fabric design: Josef Hoffmann [Ady Endre: Vallomások és tanulmányok.
Nyugat Kiadó, 1911]**

*textilnyomás, karton, papír (Iparművészeti Múzeum, Kötésgyűjtemény, Budapest)
/ textile printing, cardboard, paper (Collection of bindings,
Museum of Applied Arts, Budapest) [15,3x11,5x1 cm]*

Fotó: Kovács Dávid / Iparművészeti Múzeum, Budapest

Repró: Soltészné Haranghy Ágnes

**Josef Hoffmann: Fotóalbum terve /
Josef Hoffmann: Photo album design**
*reprodukció / reproduction [Deutsche Kunst und
Dekoration, 1926, XXX. Jahrg., Heft 1]*

kötés, az előzők és a védőtok színben és mintázatban történő összehangolására volt példa Georg Bücher *Dantons Tod* című műve (kötésterv: Josef Hoffmann, 1916 után). Több kötetnél egyedi mintával szőtt könyvjelző és megkötőszalagokat is megfigyelhetett a gondos szemlélő.

Tervezői-kivitelezői folyamatokat szemléltetve csaknem negyven kötéstervet – némelyiknél a borításhoz és az előzőkhez használandó anyagmintát mellékelte a tervező – tekinthettünk meg. Bár a kötésekben látható összes díszítési mód bemutatása meghaladja jelen ismertetés határait, a technikai részletek iránt érdeklődő magyar olvasó magától Carl Beitelől kaphat betekintést a munkafolyamatokra, ugyanis a *Magyar Nyomdászat* 1907–1908-ban folytatásokban adta közre Beitel szaktanulmányát.

A leggyakrabban előforduló díszítésmód természetesen a nagy fokú precizitást igénylő kézi aranyozás. A bőrmozaiik-technikával készült kötésekhez nemcsak eltérő színű, hanem karakteresen különböző felületű bőroket is használtak. Az egyedi tervek mellett a műhelyben bibliofil kiadású, kis példányszámú műveket is kötöttek. Magyar vonatkozása miatt nem hagyható ki egy Divék József tervezte és általa illusztrált pergamenborítású E. T. A. Hoffmann: *Klein Zaches, genannt Zinnober* (1911) kötet említése.⁶ Franz Grillparzer *Der arme Spielmann* (Josef Hoffmann terve, 1915)

**Mathilde Flöge –
Gudrun Baudisch –
Vally Wieselthier:**
Könyvkötésterv.
Kivitelezés: Karl
Scheibe (hátsó
és első tábla) /
Mathilde Flöge –
Gudrun Baudisch –
Vally Wieselthier:
Bookbinding
design. Executed
by Karl Scheibe
(back and front
cover) [Die Wiener

Werkstätte
1903–1928.

Modernes
Kunstgewerbe
und sein Weg.
Wien, 1929]

papírmásé,
karton, papír,
ofszetnyomás
(Iparművészeti
Múzeum,
Kötésgyűjtemény,
Budapest) /
millboard,
cardboard, paper,
offset printing
(Collection
of bindings,
Museum
of Applied Arts,
Budapest)
[23x22x2,7 cm]

Fotó: Solteszné Haranghy Ágnes / Iparművészeti Múzeum, Budapest

kötetét a kiállításon a bibliofil kiadásokra jellemzően, papír- és bőrborítású változatban is bemutatták.

A WW működése során két almanachot is kiadott. A már említett 1911-es almanach után, a WW huszonöt éves fennállására kiadott kötet jól szemlélteti az utat, melyet a bécsi műhely bejárt. A magas reliefű papírmásé kötés már az art deco játékoságára és dekorativitására épít.⁷

A kiállítást nem kísérte katalógus, így csak remélhetjük, hogy egyszer tematikus összefoglalás készül a Wiener Werkstätte ma már kevésbé ismert műhelyének munkáiból.

A bécsi műhely könyvkötészetének magyarországi vonatkozásában csupán két közvetett példát – melyek a kiállításon természetesen nem voltak láthatók – tudunk bemutatni. A Josef Hoffmann Adler selyemszövetébe kötött Ady-kötet eredeti borítóját Falus Elek – akinek a bécsi szecesszióhoz való kötődése nem tagadható – tervezte. Pécsi József *A fényképező művészete* című könyvének grafikai tervét Dagobert Peche készítette.⁸

DARABOS EDIT
papír-bőr restaurátorművész

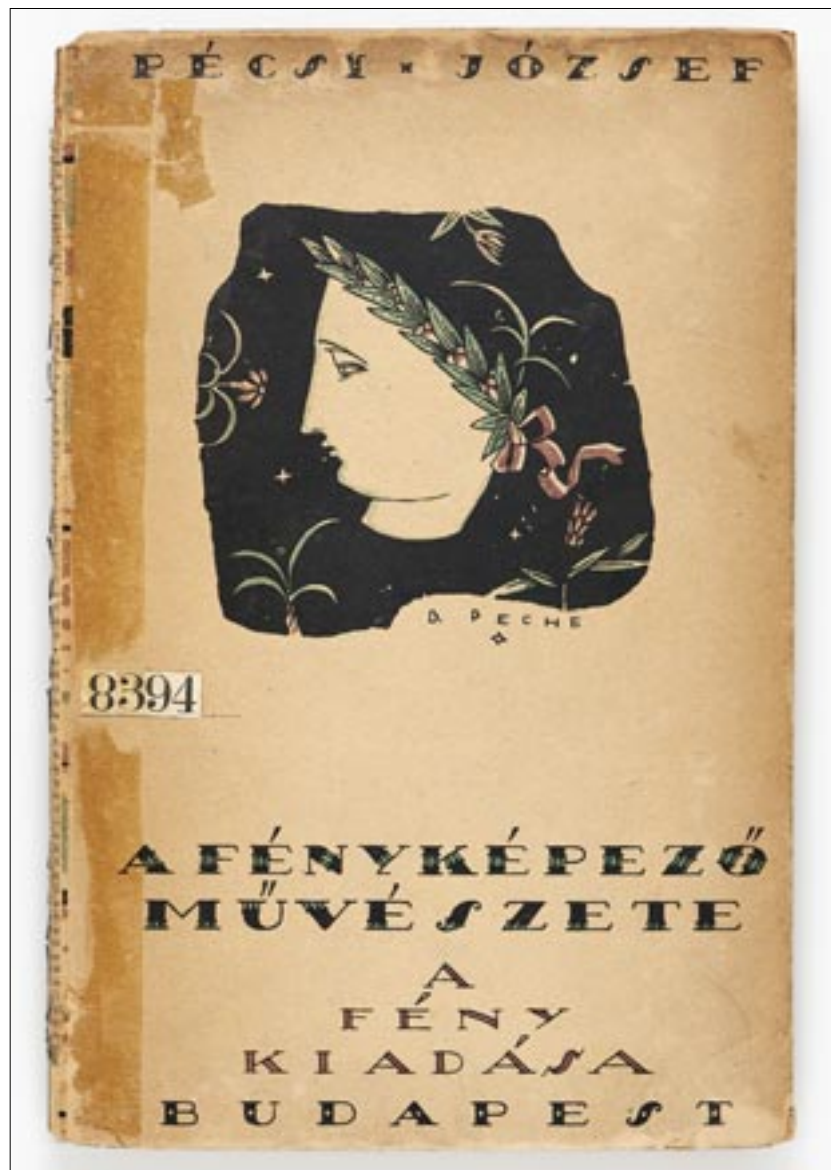
(*Bucheinbände der Wiener Werkstätte. MAK – Österreichisches Museum für angewandte Kunst / Gegenwartskunst, Bécs, 2017. március 8. – június 18.*)

Jegyzetek

1. Bővebben a WW könyvkötő és bőrműhelyének történetéről lásd Ruperta Pichler (Hrsg.): *Wiener Werkstätte Lederobjekte*. Österreichisches Museum für angewandte Kunst, Wien, 1992.
2. Carl (Karl) Beitel (1866–1917) a korai években a WW tárgyainak fotózásában is részt vett. Ludwig Willnerről lényegesen kevesebb adat maradt fenn.
3. Közreadva: in: Werner J. Schweiger: *Wiener Werkstätte. Design in Vienna 1903–1932*. London, 1984.
4. Franz T. H. Servaes: *Giovanni Segantini. Sein Leben und sein Werk*. Verlag Gerlach, Wien, 1902.
5. Korábban Koloman Moser terveként tartották számon. Az 1908-as Kunstschau kiállításon is szerepelt, 90 korona vételáron. Ld. *Wiener Werkstätte Lederobjekte*. Kat. Nr. 2.

Dagobert Peche: Borítóterv / Dagobert Peche: Cover design
[Pécsi József: A fényképező művészete. A Fény kiadása, 1917]
nyomdai nyomat, karton, papír (Iparművészeti Múzeum, Könyvtár, Budapest) / press print, cardboard, paper
(Library, Museum of Applied Arts, Budapest)
[19,7x12,8x2 cm]

6. Divéky József (1887–1951) a bécsi Kunstgewerbeschule hallgatójaként grafikai munkákat (képeslap, könyvillusztráció, Fledermaus kabaré programfüzete) tervezett a WW számára.
7. A kötet kivitelezője, Karl Scheibe szintén Hoffmann-tanítvány volt, de hivatalosan nem csatlakozott a WW-hez.
8. A Fény kiadása, Budapest, 1917.

Fotó: Kovács Zsófia / Iparművészeti Múzeum, Budapest

P. Benkő Ilona keramikumművész köszöntése születésének 80. évfordulója alkalmából

Fotó: Dömötör Mihály

P. Benkő Ilona:
A természet kelyhe /
Ilona P. Benkő:
The Chalice of Nature
[2017] *samottos*
agyag, olajos
rakuégetés, 1000 °C
(a művész tulajdona) /
clay with chamotte,
raku firing with oil,
1000 °C
(the artist's collection)
[39x35x10 cm]

■ Ezekkel a sorokkal elsősorban köszönetet szeretnénk mondani, mindazokért a műveikért, amelyeket P. Benkő Ilona¹ közel hat évtizedes pályafutása során készített, és készít napjainkban is, töretlen alkotókedvvel. Már a Magyar Iparművészeti Főiskola 1961. évi diplomamunkáinak bemutatója óta figyelemmel kísérhette munkásságát a művészetszerető közönség, hiszen a hazai és külföldi csoportos kiállításokon rendszeresen részt vett, az elnyert díjak tanúsága szerint sikert aratott. Ez évben is találkozhattunk kiállított munkáival, a hódmezővásárhelyi I. Beton Szimpózium kísérletei között éppúgy, mint a Műcsarnokban a

hazai ipar- és tervezőművészet seregszemléjén, vagy a Pelso 2017 – XI. Országos Kerámia és Gobelin Biennálén. Szerénységéről tanúskodik, hogy egyéni kiállításokat viszonylag ritkán vállalt, életrajzi adatai 1962-től 1986-ig hat belföldi, 1976 és 1994 között tizenkét külföldi szereplését rögzítik. Az igényes kortárs műkereskedelem vágyképe, az alkotói szabadság rejtekező pártolása segítette itthoni bemutatkozásait; a nyugat-németországi, belgiumi, lengyel- és franciaországi, hollandiai, ausztriai meghívásai során nemcsak saját magát, hanem a magyar kerámiaművészet korszerűségét, magas színvonalát is képviselte.

Remélhetőleg lesz alkalmunk a jövőben P. Benkő Ilona munkásságának „teljes körű” áttekintésére. Ahogy a kiállításokon egykor szereplő, majd a hazai és külföldi közgyűjteményekbe került vagy magántulajdonban rejtekező tárgyak sokaságával való személyes találkozásra is. Amint erre már egyszer, 75. születésnapja alkalmából, a budapesti Klebelsberg Kultúrkúriában megrendezett életmű-kiállítása kínált szép alkalmat. Fáradhatatlan alkotóként ott és akkor is az új művekre helyezte a hangsúlyt – de a korábbiakból összeválogatott tematikus és formai, technikai csoportok „ékecszólóan” segítették a legújabbak, így például a *Vihar* faliképsorozat értelmezését. Az odalátogatók úgy érezhették, P. Benkő Ilonától ők maguk kaptak „születésnap ajándékot”, szívhez szóló, gondolkodásra késztető, cselekedeteinket befolyásoló élményt.

A mostani évforduló alkalmával is érdemes legalább műveiről készült képeket, az értő-méltató cikkek szavait felidézni, egykori kiállítási katalógusok, szakmai lapok, akár az internet segítségével. Amint ezt ritkán a családi emlékekkel, tárgyakkal, régebbi fényképeket rendezgetve is megtesszük, újragondolva élményeinket. P. Benkő Ilona életművét így rendezgetve azzal szembesülünk, hogy a nagyon szerény, vezérpozíciókra sohasem törekvő művész alkotásai egy egész történelmi periódust is jellemeznek. Művei a tragikus, a

lehetetlen, a korlátozott vagy zűrzavaros történelmi adottságok között is megvalósítható értékkeremtés tárgyi emlékei. A „minden rosszat jóra fordító” személyes képességéről tanúskodnak, ugyanakkor arról az alkotó szellemről, amely az 1960-as évektől áthattotta az ekkor pályára lépő egész keramikusnemzedéket (is). A második világháború, a békekötés következményei, a múlt minden értékét eltörlő diktatúra évei és az 1956-os forradalom után következő időszakban e művészek vállalták és minden lehetőséget megragadva kiteljesítették a „modern kor és a korszerűség” félbehagyott feladatait. Az egész magyar kerámiaművészetet valóban a nagyvilág színvonalára emelték. P. Benkő Ilona ennek a generációnak kiemelkedő jelentőségű tagja, életműve e kornak, periódusnak is lenyomata. Nem véletlen, hogy alkotásainak egyik tematikus csoportja éppen *A XX. század lenyomata* címet viseli...

A hetvenes évektől készülő nonfiguratív, informel jellegű művei is jelentést hordozó ábrák, érzelmeket, asszociációkat keltve történelmünk, életünk vizsgálatára készítenek. Amint a kötözött hasáb és henger kerámiaszobrai is. 1979–1983 között született ez a sorozata, de csak most kérte, engedte, hogy a tárgy címe mellé beírjuk, Trianon emlékére készült (*Vágott, kötözött henger – Trianon emlékére*, 1983). Személyesen átélte a széthasogatás tragédiáját, hiszen Benkő Ilona Erdélyben, a Székelyföldön született. Az 1940. augusztus 30-i második bécsi döntés értelmében Észak-Erdély Magyarországhoz tartozott ismét. 1943-ban jegyző édesapját Budapestre helyezték át. Visszaemlékezése szerint: „Az ostromot éppen az Ostrom utcában, a pincében vészeltük át. 1944 karácsonyán láttuk utoljára apámat. Amikor kitörték a várból, mínusz 20 fok volt. Férjem, Jóska, édesapja ugyanakkor, ugyanott tűnt el. Édesanyám öt apró gyermekkel maradt özvegy – visszatértünk Erdélybe. Házunkat már szétborták [...]” Két testvérével együtt 1947-ben „nyaralásra” jöhetett ismét Magyarországra, tőlük is elszakítva, rokonok fogadták be. De műve nem csupán a drámai törésre, hanem a feladatlan összetartozásra is emlékeztet. Összedrótozta a széthasogatott formákat, a bimbós szobrainál is – amint minden művében összetartoznak a múlt és a jövő értékei.

Fotó: Langh Péter / Gallery 5*6*7*, Budapest

P. Benkő Ilona: Halas falitál / Ilona P. Benkő: Wall Bowl with Fish

[cca. 1967] *samottos agyag, színesre mázazott, oxidációs égetés, 980 °C*
(Gallery 5*6*7*, Budapest) / *clay with chamotte, colour glazed, oxide fired, 980 °C*
(Gallery 5*6*7*, Budapest) [Ø 33 x 6 cm]

1952-től Budapesten, kollégiumokban lakva tanulhatott tovább. A Kisképzőben, a Török Pál utcai iparművészeti középiskolában megismerkedett és életre szóló szövetséget kötött az agyag művészetével. Somogyi József szobrászművéstől tanulhatta a mintázást, amelynek mestere lett maga is. Majd az Iparművészeti Főiskolán folytathatta tanulmányait, 1956 lelkesítő őszétől. A díszítőszobrász főtanszakot ekkor Borsos Miklós szobrászművész vezette, aki rendszeresen korrigálta keramikusnövendékei munkáit.

Gádor István keramikusművész tanítása, a Wiener Werkstättéig visszavezethető „modernitása” is hatott

a főiskolai tanítványokra. A humor és a színes mázak Benkő Ilona korai munkáiban éppúgy megjelennek, mint idősebb vagy fiatalabb kortársainál. Az építészek érveit elfogadva, a képzőművészetre még kötelező szocreál-párthatározatoktól mentesültek a középületeket „díszítő” művek. Jó barátokkal, Csohány Kálmánnal, Krajtsovits Margittal közös műhelyben, szerény körülmények között valósulhattak meg 1965–1981 között köztéri falképei, és a kortársgalériákban árusított dísz tárgyai. Ó, igen, a Magyar Népköztársaság Művészeti Alapjának is köszönhetően, az általuk beszerezhető anyagokkal, mázakkal. Zárójelbe tett meg-

P. Benkő Ilona: Gyűrt csipkés falitál / Ilona P. Benkő: Wall Bowl with Crinkled Lace

[cca. 1980] *samottos agyag, mázazott, oxidációs égetés, 1200 °C*
*(Gallery 5*6*7*, Budapest) / clay with chamotte, glazed, oxide fired, 1200 °C*
*(Gallery 5*6*7*, Budapest) [Ø 48 x 9 cm]*

Fotó: Ko-Libri Reklámgrafika Bt. / KUNM – NKS, Kecskemét

P. Benkő Ilona: A XX. század lenyomata VII. / Ilona P. Benkő: Print of the 20th Century, VII

[1982] *samottos agyag, mázazott, 1250 °C*
(Kecskeméti Kortárs Művészeti Műhelyek – Nemzetközi Kerámia Stúdió, Kecskemét) / clay with chamotte, glazed, 1250 °C (Kecskemét Contemporary Art Studios – International Ceramics Studio, Kecskemét)
[28x42x6 cm]

jegyzésként talán érdemes felidéznünk Mezei Gábornak a *Magyar Iparművészet* 2010/2. számában a keramikusművészről írott cikkének – az egész szakmára vonatkozó – sorait: „[...] sok minden, ami most körülöttünk történik, az iparművészet körül (ami éppen hogy nem történik) a felejtés irányába mutat. Hol lehet kapni ma Budapesten a kortárs iparművészet egyedi tárgyait? Hol vannak az iparművészeti boltok? Hol van az az Iparművészeti Vállalat, amelynek jelentős galériái voltak Budapesten és a nagyobb vidéki városokban? És miért nincsenek?”² Igaz, a minimális pályaindító körülmények segítő szervezésére ma is (égetően) szükség lenne. Enélkül elvesznek a letehetőségesebbek is.

A megbízatások és a saját műhely lehetőségeinek tapasztalatával választotta Benkő Ilona is a kerámia-művészet öntörvényű kibontakozásának útját a hatvanas évek végétől. Schrammel Imre visszaemlékezése

Fotó: Langh Péter / Gallery 5*6*7*, Budapest

Fotó: Lakatos Ábel

szerint már a főiskolán „Borsos felfogása megváltoztatta a szakok szemléletét, és a népművészeti és a kispolgári műiparos munkákat képzőművészeti igényű tanulmányok váltották fel”.³ Igen, Benkő Ilona edényei is szoborrá váltak, ahogy Terebess Gábor találóan írta 1979-ben a *Művészet* folyóiratban megjelent, az iparművészet és képzőművészet közt már akkor eltűnő határokat elemző cikkében⁴. Ugyanakkor nem szakított minden

P. Benkő Ilona:
Vágott, kötözött henger
– Trianon emlékére /
Ilona P. Benkő:
Cylinder, Slit and Tied
– In Memoriam Trianon
[1983] *samottos*
agyag, máazott,
redukciós égetés,
1270 °C,
magasság: 44 cm,
szélesség: 12 cm
(a művész tulajdona) /
clay with chamotte,
glazed, reduction
fired, 1270 °C,
height: 44 cm,
width: 12 cm
(the artist's collection)

P. Benkő Ilona:
Lélekőrző edény /
Ilona P. Benkő: Pot
for the Safeguarding
of the Soul
[2012 v. 2014]
samottos agyag,
fatüzes és redukciós
égetés, 1270 °C
(a művész tulajdona) /
clay with chamotte,
wood and reduction
fired, 1270 °C
(the artist's collection)
[80 x Ø 30 cm]

P. Benkő Ilona:
Lélekőrző – Idol /
Ilona P. Benkő:
Soul Guardian – Idol

[2017] *samottos*
 agyag, olajos raku-
 égetés, 1270 °C
 (Nemzetközi Kerámia
 Központ, Városi
 Kerámiagyűjtemény,
 Hódmezővásárhely) /
 clay with chamotte,
 raku firing with oil,
 1270 °C (Municipal
 Ceramics Collection,
 International
 Ceramics Centre,
 Hódmezővásárhely)
 [88 x Ø 38 cm]

Fotó: Dömötör Mihály / Nemzetközi Kerámia Központ, Hódmezővásárhely

tradícióval munkásságának új szakaszában sem, amikor a megrendelések kötöttségeitől független „kísérletezést” választotta, a nemzetközi kerámiaszimpóziu-

Fotó: Dömötör Mihály

P. Benkő Ilona: Ég és föld kapcsolata /
Ilona P. Benkő: Connection between Heaven and Earth
 [2012] *öntőmassza, oxidokkal színezett, 1250 °C*
 (a művész tulajdona) / *casting mass, oxide coloured,*
 1250 °C (the artist's collection) [49x32 cm]

mokon, közös alkotóműhelyekben megismert barátokkal és az ott kivitelezhető különleges technikákkal. *Lélekőrző* edényeket és tárgyakat alkot, mindmáig.

A szabad kísérletezést lehetővé tevő szimpóziumok, közös műhelyek a magas hőfokon kiégetett agyaganyag, a redukciós égetések, a technika kifejezőeszközként való felfedezését tették lehetővé. Benkő Ilnát 1964-ben hívta meg Kurt Ohnsorg az ausztriai Gmundenben szervezett szimpóziumra. Mesterként tisztelt főiskolai kollégája, Schrammel Imre meghívását is ő javasolta, így az 1969. évi első, Siklóson

megrendezett hazai kerámiaszimpóziumnak valóban kezdeményező résztvevője volt. Ma az egykori klostorban negyven éven át működő (immár bezárt) siklósi alkotóház eszmei céljait 1975-től vállaló és teljesítő kecskeméti Nemzetközi Kerámia Stúdió és Hódmezővásárhelyen a Wartha Vince Alapítvánnyal együttműködő Nemzetközi Kerámia Központ nyújtanak (szinte kizárólagos) lehetőséget az alkotómunkát vállalóknak. Nekik is megköszönhetjük P. Benkő Ilona művészetének kiteljesedését, és a legutóbbi évtizedben született, erkölcsi üzeneteket hordozó művek sorát, amelyek a következő generációknak is példát mutathatnak.

Ma már mindent „szabad, csak nem lehet”? Az utóbbi évtizedben alkotott, a természetre, az *Ég és föld kapcsolatára* és a Biblia bölcsességére fontos-pontos címükkel hivatkozó, szimbolikus P. Benkő-művek segítenek a helyes út választásában, napjaink „örvényei” között is. Az emberi mindennapok szent kötelességeire emlékeztető üzenetek közül „*Az írástudók árulása*” című, 1997-ben készült művét idézzük fel zárszóként. E címmel jelent meg Babits Mihály ta-

nulmánya – a *Nyugat* folyóirat 1928. szeptember 16. számában – Julien Benda *La Trahison des clercs* című művéről. Babits szavaival a francia író, filozófus „[a] *Szellem embereit vádolja, akik hűtlenné váltak a Szellemhez: a Vak Ősztönök dicsőítőit, harcok apostolait, az emberi Erkölc és Közösség tagadóit, a Tények és Erő filozófusait*”. Majd Babits szerint: „*Az »áruló« írástudó tehát nem arva lesz árulóná, ha lába nem megy egyenesen a Csillag felé, melyre ujjja mutat. Az árulást akkor követi el, ha nem is mutat többé a csillagra.*”⁵ Igen, köszönjük, P. Benkő Ilona, hogy életműved a „csillagokra mutat”!

CSENKEY ÉVA
művészettörténész

Jegyzetek

1. Benkő Ilona asszonyneve Péri Józsefné. Férje, Péri József ötvösművész (1933–2003) halála után a P. Benkő Ilona művésznevet használja.
2. Mezei Gábor: Plasztikák térben és síkban. Benkő Ilona keramikumművészről. *Magyar Iparművészet*, 2010/2, 37–39.
3. 100/50. 100 éves kerámiaoktatás / 50 éves ívegoktatás. Szerk. Kádasi Éva. MOME, Budapest, 2010, 49.
4. Terebess Gábor: Szoborrá vált edény. *Művészet*, XX. évf. 12. sz. (1979. december), 10–15.
5. Babits Mihály. *Esszék, tanulmányok*. 2. Összegyűjtötte, a szöveget gondozta, az utószót és a jegyzeteket írta Belia György. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1978, 207–234.

P. Benkő Ilona:
„Az írástudók árulása”
/ Ilona P. Benkő:
‘The Treason of the
Intellectuals’
[2007]

samottos agyag,
mázazott, 1270 °C,
hosszúság: 85 cm,
szélesség: 20 cm
(a művész tulajdona) /
clay with chamotte,
glazed, 1270 °C,
length: 85 cm,
width: 20 cm
(the artist’s collection)

Fotó: Dömötör Mihály

Turnai Tímea: „Szenvedélyem a hivatásom” – Jánoskúti Márta jelmeztervező

■ „Szenvedélyem a hivatásom” címmel jelent meg a Balassi Kiadónál 2017 áprilisában a Jánoskúti Márta jelmeztervező munkásságát bemutató látványos és tartalmas kötet. Szerzője Turnai Tímea, a Petőfi Irodalmi Múzeum – Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet (PIM – OSZMI) szcenikai gyűjteményeinek főmuzeológusa.

A szerző és a tervező méltán találtak egymásra, mint Turnai Tímea írja: „[...] közel három évtizede törekszem arra, hogy munkáinak, műveinek minél nagyobb része kerüljön közgyűjteménybe, illetve számos magángyűjteményben felkutatott és digitalizált műve legyen hozzáférhető az érdeklődők számára. Nagy örömmel tölt el, hogy évek óta dédelgetett tervem, a róla szóló könyv végre megjelenhetett.” (192. o.)

Jánoskúti több évtizeden keresztül volt a Vígszínház jelmeztervezője, aki amellet, hogy jó néhány jelentős vidéki színházban és külföldön is dolgozott, nemzetközi produkciókat is jegyzett, sikerrel szerepelt számos magyar és nemzetközi szcenikai kiállításon. A könyv megjelentetéséhez nagymértékben hozzájárult Jánoskúti Mártának a Magyar Művészeti Akadémián (MMA) 2015-ben *Közel ötven év a színek varázsában* címmel tartott székfoglalója. Ennek nyomán Székely László díszlettervező és Tordai Hajnal jelmeztervező, a látványtervezés kiválóságai, valamint a kiadó munkatársai mindent elkövettek, hogy ez a színháztörténetileg is kiemelkedő munkásság kézbe vehető formában is megjelenjen. A 192 oldalas elegáns kiadvány borítójára a Vígszínházban játszott Füst Milán-darabnak, *A sanda bohóc*nak a jelmeztervét helyezte el Czeizel Balázs, a könyv tervezője, az első fedél és a címdoldal közé pedig pauszpapíron *A makrancos bölgy és A tiúndérlaki lányok* jelmeztervei kerültek a szerző ötlete folytán, mintegy a könyv ajándék lapjaiként. A könyv öt fejezete: *Színekben élek, kosztümmökkel álmodom; Mindörökké Shakespeare*; a fent említett székfoglaló; Marton László színházrendező MMA-ban el-

hangzott laudációja *Költészet a jelmeztervezésben* címmel; és Csőke Judit interjúja ugyancsak a tervezőművész egyik jellemző gondolatát idéző címmel: „Az én hivatásom alapvető anyaga maga az élő ember”.

A különböző szemszögből méltatott életmű széles palettán mutatja be a hatalmas történeti ismeretanyag birtokában dolgozó művész tudását, aki e tudást briliáns eszközként használta az írók által megálmodott jellemek korhű kifejezése és a szerepet eljátszó színészek minél árnyaltabb megjelenítési lehetőségeinek érdekében. A vele együtt dolgozó rendezők és színészek egybehangzó véleménye szerint Jánoskú-

Jánoskúti Márta: Jelmeztervek (G. A. Rossini: Mózes. Magyar Állami Operaház, Budapest, 1992. Rendezte: Kerényi Miklós Gábor) / Márta Jánoskúti: Costume designs (G. A. Rossini: Moses. Hungarian State Opera House, Budapest, 1992. Directed by Miklós Gábor Kerényi)

vegyes technika, kréta, tempera, anyagminták / miscellaneous techniques, chalk, tempera, fabric samples

ti jelmezei – miközben jelentősen befolyásolták egy-egy darab közönségsikerét – nagyban hozzájárultak a színészi szerepfelfogások sok szempontú értelmezéséhez is.

Jánoskúti Márta a Magyar Iparművészeti Főiskolán 1966-ban jelmeztervezőként diplomázott. Shakespeare *Rómeó és Júlia* darabjának terveit a szolnoki Szigligeti Színházban, az akkor már Jászai Mari-díjas Fehér Miklós díszlettervezővel együttműködve mutathatta be. Ezután számos felkérést kapott, 1968-ban Vámos László hívta meg a Madách Színházhoz, majd 1970-től a szolnoki színház állandó társulati tagjaként tervezte a bemutatók jelmezeit, de ugyanebben az évben Várkonyi Zoltán meghívta a Vígszínházhoz, ahol a színészekkel, majd Marton László főrendezővel, igazgatóval, később a jelenlegi igazgatóval, Eszenyi Enikővel is megtalálták a hagyomány és a modern stílusok között a színházi világban létező közös hangot. Jánoskúti közismert empatikussága, nagylelkűsége és már említett széles körű kulturáltsága az érzelmeiktől magas fokon égő színházi világban éppen úgy, mint az 1979-től 2011-ig a Magyar Képzőművészeti Főiskolán/Egyetemen végzett oktatói munkájában vagy a közéleti szerepvállalásaiban megbecsült értéknek számít. Nem véletlen, hogy a nagy magyar és külföldi rendezők közül sokan vele szerettek volna dolgozni.

A korszak színháztörténeti teljességének minél jobb érzékeltetése érdekében a szerző és a jelmeztervező a 2016 óta tartó intenzív együttműködésük során egyaránt arra törekedtek, hogy a kötetben a több ezer rajz közül végül kiválogatott, hatalmas tervanyag mellett minél több rendezőt, tervező alkotótársat, színművet és színészt mutassanak be. Ehhez jelentős mértékben járulnak hozzá Jánoskúti Márta szellemes elbeszélései éppen úgy, mint a gondosan összeállított

Repró: Turnai Tímea

dokumentáció: a művész életrajza, a róla megjelent nyomtatott és internetes publikációk, valamint a tévéfilmek, a játékfilmek, a nagyszabású színpadi jelmez-

tervezések pontos bibliográfiája. A kötet különleges élményét természetesen a gazdag képanyag adja. Jánoskúti Márta kiválóan rajzol, így az egyes színházi

szerepekhez készített számtalan vázlatától a kész ter-
vig gyönyörködhetünk karakterábrázolásainak pazar
tárházában. Rajzainak könnyed eleganciája lenyűgö-
ző. Azon kevesek egyike, akinek szinte minden rajza
a skicctől a megvalósult előadásokon át a nagyobb
szériák felújítására készült jelmeztervekig, anyagmin-
táig megőrződtek, sőt a kész jelmezek, fejdíszek
iparművészeti igényességű darabjai, teljes öltözetek,
palástok is fennmaradtak, amelyeket az OSZMI gyűj-
teménye őriz. Ezek jelentős része a Prágai Quadrien-
nálékhoz (PQ) kötődik, amelyeknek az 1960-as évek
közepétől, a rendezvény indulása óta állandó kiállító
résztevője volt.

Nem véletlen, hogy a szerzőt, Turnai Tímeát mel-
tó partnerként jelöltem meg. Mindketten – Jánoskúti
Márta, a köztünk élő, ma is aktív jelmeztervező és a
róla szóló kötet szerzője, Turnai Tímea színháztörté-
nész – a magyar színházi élet gazdagságát több irány-
ból inspiráló, teremtő emberek. Turnai Tímea az
egyik interjút így fejezte be: „Ezt csak elhivatottan
lehet végigélni, amit folyamatosan kísérnek a találkozások,
abogy azt Pilinszky János verssorai számomra is megmu-
tatták: »Hányféle találkozás, Istenem, / együttlét, külön-
válás, búcsuzás! / Hullám hullámmal, virág a virágtól /
szélcsendben, szélben / mozdulva, mozdulatlanul / hány
és hányféle színeváltozás, / a múlandó s a múltbatlan /
hányféle helycseréje!«” A szenvedélyesség rá még inkább
jellemző: a szakmájának elhivatott művelője, mene-
dzsere és kutatója egy személyben.

Ő, aki már egyetemista korában is kiállításrendező,
kutató szeretett volna lenni, kezdetben – Kerényi Fe-
renc irodalomtörténész, igazgató felkérésére – a Bajor
Gizi Színészmúzeumban összegyűjtött nagy tömegű
anyag rendszerezése közben olyan híres színházi al-
kotók munkásságával foglalkozhatott, mint Nádasy
Kálmán rendező, Márk Tivadar és Adolphe Appia
tervezők. Márk Tivadar mentorálásához csatlakozott

**Jánoskúti Márta: Jelmeztervek (A. P. Csehov: Sirály.
Vígsház, Budapest, 1982. Rendezte: Horvai István) /
Márta Jánoskúti: Costume designs
(A. P. Chekhov: The Seagull. Vígsház, Budapest, 1982.
Directed by István Horvai)
akvarell / water colour**

Jánoskúti Márta: Jelmeztervek
(W. Shakespeare: A makrancos hölgy.
Szigligeti Színház, Szolnok, 2015.
Rendezte: Balázs Péter) /
Márta Jánoskúti: Costume designs
(W. Shakespeare:
The Taming of the Shrew.
Szigligeti Theatre, Szolnok, 2015.
Directed by Péter Balázs)

vegyes technika, ceruza, kréta,
anyagminták / miscellaneous
techniques, pencil, chalk, fabric samples

Jánoskúti Márta: Jelmeztervek (W. Shakespeare: Minden jó, ha vége jó. Vígszínház, Budapest, 1979. Rendezte: Valló Péter) / Márta Jánoskúti: Costume designs (W. Shakespeare: All's Well That Ends Well. Vígszínház, Budapest, 1979. Directed by Péter Valló)
akvarell / water colour

az intézmény legrégebbi darabjait, a soproni jezsuita díszletkönyv ritkaságszámba menő rajzait *Festett egek – A jezsuita iskoladráma és a színpadi világ* címmel a Corvina Kiadónál. A szakíró, kutató első szcenikai kötete, a PQ-katalógusok és sok más publikáció mellett, Márk Tivadarról készült, ezt követően jelentek meg a további albumok és összefoglalók: Vágó Nellyről, Vogel Ericről, valamint Nagyajtay Terézről, akit a Nemzeti Színház jelmez- és „jellemtervezőjének” is nevezett az egyik híres színész-rendező. A mai magyar kulturális életben talán kevésbé ismert, de a színházba járó közönség számára is rendkívül fontos komplex művészeti élményt jelentő színházi világ könyvbéli megjelentetése napjainkra úgy válik a nemzeti kincsek dokumentálásának egyik kiemelkedő területévé, hogy egyúttal a műveltség megszerzésének látványos lehetőségeit kínálja fel. A Budapest egykori városkapitányának lakóvillájában, az Áldásy-palotában, a Krisztina körúton 1952 óta működő színház-történeti intézet (jelenleg a Petőfi Irodalmi Múzeum filiáléjaként) egyre jelentősebb szerepet tölt be, és az interneten is elérhető magyar és nemzetközi adatbázisai mellett nem mond le a könyvkiadás élményéről, a gyűjtemény bemutatásáról sem. Legújabb kötetük, *A színpadi látvány művészi útjai*, szerzője Turnai Tímea, a Balassi Kiadó gondozásában jelent meg, és ennek a csodálatos világnak a titkait tárja fel nagy mesterek életműveinek, színházi terveinek bemutatása során. A magyar iparművészet egyik kevésbé ismert területén van bőven felfedeznivaló.

DVORSZKY HEDVIG
művészettörténész

(Balassi Kiadó, Budapest, 2017, 192 p.)

A jelmezterveket a könyv szerzője digitalizálta
és bocsátotta rendelkezésünkre.

Fodor Géza dramaturg, esztéta, szakíró is, majd a szcenikai tárlatokban és emlékkiállításokban is aktív munkát végző fiatal történészt – a Prágai Quadrien-nálé tárlatai mellett – hamarosan felkérte Ács Piroska művészettörténész, az OSZMI igazgatója a szcenikai albumok megírására és szerkesztésére. Megjelentették

■ **Innováció és környezettudatosság** – Légtisztító utcabútor – Magyarországon kísérletképpen először Óbuda-Békásmegyeren állítják fel azt a légtisztító mohafalat, amely Hongkongban, Párizsban és Berlinben már sikeresen bemutatkozott. A német fejlesztő CityTree (kép) 275 fának megfelelő levegőszűrésre képes, és a mohafalba épített kijelző információt ad az aktuális légszennyezettségről és a mohák teljesítményéről.

■ **Design Hét Budapest 2017** – A nagyközönség és a szakma számára 2004 óta releváns programokat kínáló eseménysorozatot október 6. és 15. között rendezik meg. Idén a „START” mottó mentén szerveződő rendezvényeken figyelmet kap a vállalkozásfejlesztés és a re-start, a karrierváltás, újrakezdés témaköre, valamint lesznek fiatal designereket bemutató kiállítások, workshopok, a pályakezdőknek, induló vállalkozásoknak szóló gazdasági, üzleti és kommunikációs alapismereteket nyújtó előadások is. A hagyományos designtúrák és nyitott stúdiók idén a startupokra, induló designvállalkozások bemutatására, irodáira, műhelyeire fókuszálnak. A rendezvény-sorozat védnöke és finanszírozója a Szellemi

Tulajdon Nemzeti Hivatala, szakmai felelőse és lebonyolítója a Magyar Formatervezési Tanács. Díszvendégként a Dán Királyságot köszönti a fesztivál, és a hagyományokat követve idén is a Design Hét Budapest keretén belül adják át ünnepélyesen a Magyar Formatervezési Díjat és a Design Management Díjat. (Bővebb információ: designhet.hu)

■ **HAJLÉK...** címmel kortársművészeti kiállítást rendezett a Magyar Elektrográfiai Társaság és a Pannonhalmi Apátsági Múzeum és Galéria. A tárlat 2017. június 2-án nyílt és október 1-ig látogatható. (Pannonhalmi, Mátyás király u. 1–3.)

■ **Grál és őrzői** címmel Baji Miklós Zoltán (BMZ) B30-as blokkokból készült, életnagyságú téglaszobrait mutatják be a Gyulai Almásy-kastély Látogatóközpont új kiállítóhelyén, a Török toronyban. (Kossuth u. 15.) A 2017. július 1-én nyílt tárlat október 1-ig tart nyitva.

■ **Kós Károly ihlette festmény a tűzfalon** – Óbudán, a Kálvin közben álló, 221 éve felszentelt református templom melletti parókiát a legendás erdélyi építész-festőművész, Kós Károly, és akkori társa, Zrumezsky

Fotó: Mohai Balázs / MTI

Dezső tervezte 1908-ban. Most felújították a két épületet, és az Árpád híd felé néző, 300 négyzetméteres tűzfalra Veszeli Lajos festőművész, Kós Károly stílusát idéző tervet készített, melyet a Színes Város Csoport valósított meg.

■ **Szivárvány Európa felett** – Egy magyar bábművész Párizsban címmel látható Blattner Géza (1893–1967) festő, grafikus és bábművész munkásságát bemutató tárlat 2017. április 8-tól október 15-ig az Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet kiállítóhelyén, a Bajor Gizi Színműzeumban. (Budapest XII. ker., Stromfeld Aurél u. 16.) Mivel a gazdag hagyatékban a játékok, képek, fotók, rajzok mellett kevés a báb, a kiállítás rendezői a legmodernebb 3D nyomtatás technikáját alkalmazva a fennmaradt képekből újraalkották a hajdani bábfigurákat.

■ **Hazatért a Seuso-kincs** – 2014-ben Magyarország 4,5 milliárd forintért visszaszerezte és hazaszállította a Seuso-kincs hét darabját: a vadász-, azaz a Seuso-tálat és a geometrikus tálat, a két geometrikus kancsót, a kézműsőt, az illatszeres dobozt és a Dionysos-kancsót, továbbá a kincs 1500 évvel ezelőtti elrejtéséhez használt, rézből készült üstöt. Most 8,6 milliárd forintért hazatért a még hiányzó hét műtárgy: az Achilleus- és a Meleagros-tál, az állatalakkal díszített kancsó, az amphora, a Hippolytos-kancsó és a két, díszítésében a Hippolytos-kancsóéval rokon vödör. A kincset augusztusban a Parlamentben állították ki és ingyenesen láthatta a közönség, ezután országjárásra indulnak a kalandos sorsú műtárgyak, majd a Magyar Nemzeti Múzeumba kerülnek.

■ **Rendelt út** címmel Kányási Holb Margit textilművész tárlatát rendezték meg 2017. augusztus 11. és szeptember 24. között a Semsey Andor Múzeumban, a kastély dísztermében. (Balmazújváros, Debreceni u. 2/a)

■ **Ügynök a bárpultban** – A vendéglátás és az állambiztonság kapcsolata a szocializmusban címmel időszaki kiállítás látható 2017. október 1-ig a Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeumban. (Budapest III. ker., Korona tér 1.) A kiállítás az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában végzett kutatáson, valamint egykori szállodai portásokkal, éttermi pincé-

rekkel és szakácsokkal készített interjúkon alapul. Az itt feltárt iratok segítségével – két nyilvános esetet kivéve – nevek nélkül, tipikus történeteken keresztül mutatja be a politikai célzatú megfigyelés és a vendéglátás kapcsolatát.

■ **Karcagon lel végleges helyére a Sámándob** – Az Erzsébet-ligetben épül fel a 2015-ös milánói világkiállítás, Sárkány Sándor koncepciója alapján épített, Sámándobként emlegetett, elhíresült magyar pavilonja. A tartós használatra átalakított létesítmény rendezvény- és konferenciaközpontként komplex turisztikai és szabadidős fejlesztés része lesz.

■ **Aranykor** címmel Gaál Endre üvegtervező művész munkáiból rendeztek tárlatot 2017. augusztus 19. és szeptember 30. között a Hefter Üveggaléria és Stúdió kiállítótermében Pannonhalmán. (Tóthegy u. 11/a)

■ **Négy első és két második díj** a magyarországi ingatlanfejlesztőknek – A Nemzetközi Ingatlanszövetség, a párizsi székhelyű FIABCI minden évben megrendezi a Nemzetközi Ingatlanfejlesztési Nívódíj Pályázatot, amelynek célja a legsikeresebb ingatlanfejlesztések kiválasztása és elismerése. A 25 évvel ezelőtt útjára indított FIABCI World Prix d'Excellence a világ legrangosabb ingatlanfejlesztési pályázata. 2017-ben a hazai fejlesztők a pályázat eddigi történetének legnagyobb sikerét érték el. Örökségvédelem kategóriában a zsűri két első díjat adott ki, és mindkettő Magyarországra került: a Várkert Bazár és a megújított Váci 1 épülete kapta. A Váci 1 a legjobb kereskedelmi létesítmények World Silver díját is elnyerte. A közcélú létesítmények kategóriában első díjat nyert a 4-es metró 10 állomása, az ipari létesítmények kate-

góriájában pedig a Királyegyházi Cementgyár. A budapesti XIII. Kerületi Önkormányzat ezüst díjat nyert a terület elmúlt két évtizedes fejlődését bemutató Angyal föld újjáépítése című projektjével.

■ **Világrekord Miskahuszár** – Tízestendős tervezés és munka eredményeként 2017. szeptember 29-én, a diadalmas pákozdi csata emléknapján avatják fel Pákozdon, a Bogárhalmon a Guinness-rekordok közé bekerült szobrot, a *Miskahuszárt*. A 12,5 méter magas, 100 tonnás „ólomkatonát” Rohonczy István tervezte, és a helyszínen öntötték ki, alig 150 méterre az M7-es autópályától. A betonhuszár éjjelente is jól látható lesz, mert kivilágítják.

Közhasznúsági jelentés

a Nemzeti Művészeti és Kulturális Kapcsolatok Alapítványa 2016. évi tevékenységéről

Az alapítvány a közhasznú szervezetekről szóló 1997. évi CLVI. Törvény előírásai szerint kérte a bíróságtól a nyilvántartásba vételt a közhasznú szervezetek közé.

Ezt a bíróság 2003. március 19-i hatállyal a Pk. 69670/3563 számú végzésében elfogadta.

I. SZÁMVITELI BESZÁMOLÓ

Az alapítvány tevékenységét a módosított alapító okirat és a mindenkor érvényes számviteli jogszabályok előírásai szerint a kuratórium felügyelete mellett végzi.

<i>1. Vagyon</i>	Ft
Nyitó vagyon	
2016. január 1-jén	38 725 313,-
2016. évi bevételek	32 895 475,-
2016. évi kiadások	35 208 301,-
2016. évi készpénz (bank-pénztár) január 1-jén	162 460,-
2016. évi készpénz (bank-pénztár, betét) december 31-én	7 162 467,-

<i>2. Pályázat</i>	
NKA-pályázat a Magyar Iparművészet című folyóirat kiadásához	18 100 000,-

<i>3. Egyéb támogatás</i>	
MMA	3 000 000,-
Budapest Bank Alapítvány	200 000,-
1%	66 947,-

<i>4. Vezető tisztségviselők juttatása</i>	
Az alapítvány kuratóriumának tagjai tevékenységüket önkéntes munkában, ellenszolgáltatás nélkül végzik.	

5. Pénzügyi beszámoló, mérlegadatok

E r e d m é n y l e v e z e t é s

A tétel megnevezése	2015. év (eFt)			2016. év (eFt)		
	Alap- tevékenység	Vállalkozási	Összes	Alap- tevékenység	Vállalkozási	Összes
Végleges pénzbevételek	24 773	13 193	37 966	21 395	11 500	32 895
Elszámolt bevételek	24 773	13 193	37 966	21 395	11 500	32 895
Pénzügyileg rendezett bevételek						
központi költségvetési	19 850	0	19 850	18 100	0	18 100
egyéb	4 923	0	4 923	3 267	0	3 267
Egyéb bevételek (ajándékozási szerződés alapján: ingatlan, tárgyi eszköz stb.)	0	0	0	0	0	0
Ráfordításként érvényesíthető kiadások	23 967	12 736	36 703	22 921	12 287	35 208
Ráfordítást jelentő elszámolások	0	0	0	0	0	0
Végleges pénzkidadások, elszámolt ráfordítások	23 967	12 736	36 703	22 921	12 287	35 208
Adózás előtti eredmény	806	457	1 263	-1 526	-787	-2 313
Fizetendő társasági adó	0	-46	-46	0	0	0
Tárgyévi eredmény	806	411	1 217	-1 526	-787	-2 313

II. TARTALMI BESZÁMOLÓ

A Nemzeti Művészeti és Kulturális Kapcsolatok Alapítványa kuratóriumi tagságának az összetétele megváltozott 2016-ban, illetve az új elnök Ferencz István lett. Az Alapítvány fő feladata a Magyar Iparművészet című folyóirat megjelentetésének biztosítása volt, amely tevékenység fenntartásához adományokat gyűjtött. A lap 2016-ban 10 alkalommal jelent meg, fő támogatója a Nemzeti Kulturális Alap, új támogatónk a Budapest Bank Alapítvány volt. Az Alapítvány egyre nehezebb körülmények között tudja a folyóirat megjelenését biztosítani. Évek óta nem változik a szerkesztőség munkatársainak díjazási összege, és a honoráriumok összege is változatlan.

A mérleg lezárásának időpontja: 2017. április 10.

FERENCZ ISTVÁN
kuratóriumi elnök